

UYES Uluslararası Ekonomik Sorunlar

Recep Tayyip ERDOĞAN, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı
Küresel Yönetişim ve G-20

Hayrettin KAPLAN
Körfez, Ortadoğu ve Afrika Ülkelerine Yönelik
Türk Eximbank Destekleri

Mustafa SINACEUR
Volatility in Food Prices

Makbule KOÇAK
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Özgür ÇALIŞKAN
Avrupa Sosyal Piyasa Ekonomisi Modeli:
Lizbon Antlaşması'nın Düşündürdüğü

Bağdagül KAYA CANER
A Legal Analysis on Post-Kyoto International Carbon
Markets

UYES Uluslararası
Ekonomik Sorunlar

Sayı: 43 • Yıl: 11 • Kasım 2011

Uluslararası Ekonomik Sorunlar

Yıl: 11 • Kasım 2011

ISSN 1306-8431

43

Küresel Yönetişim ve G20
2015'te G20 Lideri Türkiye

UYES
Uluslararası Ekonomik Sorunlar

Uluslararası Ekonomik Sorunlar

ISSN 1306-8431

Uluslararası Ekonomik Sorunlar dergisi

Yıl: 11 • Sayı: 43 • Kasım 2011

Sahibi

T.C. Dışışleri Bakanlığı adına
Mithat RENDE
Büyükelçi, Çok Taraflı Ekonomik İşler Genel Müdürü

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Naciye Gökçen KAYA
Elçi, Çok Taraflı Ekonomik İşler Genel Müdür Yardımcısı

Yönetim Adresi: T.C. Dışışleri Bakanlığı Balgat - ANKARA
Tel: 0312 292 16 06 • Faks: 0312 292 27 85
E-posta: gkaya@mfa.gov.tr

Tasarım Uygulama Baskı Hazırlık - Baskı

Afşaroğlu Matbaası
Kazım Karabekir Cad. Altuntop İşhanı No: 87/7 İskitler / Ankara
Tel: 0312 384 54 88 - 384 54 98 • Faks: 0312 384 54 98
E-posta: farukafsar@gmail.com

Baskı Tarihi: Aralık 2011

ISSN: 1306-8431 • 1306-844X (e yayın)

Üç Ayda Bir Yerel Süreli Yayın Olarak Yayımlanır. Ücretsizdir.

İçindekiler

- 5 Sunuş**
- 7 Recep Tayyip ERDOĞAN**, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı
Küresel Yönetişim ve G-20
- 17 Hayrettin KAPLAN**
Körfez, Ortadoğu ve Afrika Ülkelerine Yönelik Türk
Eximbank Destekleri
- 23 Mustafa SINACEUR**
Volatility in Food Prices
- 29 Makbule KOÇAK**
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
- 41 Özgür ÇALIŞKAN**
Avrupa Sosyal Piyasa Ekonomisi Modeli: Lizbon
Antlaşması'nın Düşündürdükleri
- 63 Bağdagül KAYA CANER**
A Legal Analysis on Post-Kyoto International Carbon
Markets

Sunuş

Değerli Okurlar,

Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi'nin 43. Sayısında yine sizlerle birlikteyiz.

Dergimizin bu sayısında, Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın "Küresel Yönetişim ve G-20" başlıklı makalesi ile bizi onurlandırmasından büyük kıvanç duymaktayız. Sayın Başbakanımızın iştirak ettikleri G-20 Cannes Zirvesinde 2015 yılı G-20 Dönem Başkanlığını Türkiye'nin üstlenmesi kararlaştırılmıştır. Küresel ekonomik sorunların ele alındığı başlıca platform haline gelen G-20'nin 2015 yılında Dönem Başkanlığını üstlenecek olmamıza büyük önem atfetmekteyiz. Sayın Başbakanımızın makalesinde G-20'nin kuruluşundan bu yana geçirdiği evrelere ve Türkiye'nin bu platform içindeki önceliklerine yer verilmektedir.

Bu sayıda ilginizi çekeceğini umduğumuz başka konularla da karşınıza çıkıyoruz.

Türk Eximbank Genel Müdürü Sayın Hayrettin Kaplan, Körfez, Ortadoğu ve Afrika ülkelerine Yönelik Eximbank kredilerini konu alan bir makalesi ile bu sayımıza katkıda bulunmuştur. Sayın Kaplan, makalesinde dış ticaretimiz bakımından önem taşıyan bölge ülkelerinde uzun yıllardır hüküm süren siyasi istikrarsızlık ve belirsizliklerin bölgede iş yapan şirketlerimiz üzerinde oluşturduğu riskler karşısında Türk Eximbank tarafından geliştirilen kredi olanaklarına yer vermiştir.

Üçüncü makalede, BM Gıda ve Tarım Örgütü Alt Bölge Ofisi Koordinatörü Mustafa Sinaceur'un "Gıda fiyatlarında dalgalanmalar" başlıklı makalesini bulabilirsiniz. Makalede, dünya çapında gerekli siyasi irade yaratılabildiği takdirde, gıda güvenliğinin sağlanabileceği ve özellikle en yoksul ülkeleri etkisi altına alan gıda krizlerinin önüne geçilebileceği vurgulanmaktadır.

İzleyen makalede, Roma Büyükelçiliğimiz Müsteşarı Makbule Koçak, reform süreci içinde olan Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) önemini anlatmaktadır.

Özgür Çalışkan, "Avrupa Sosyal Piyasa Ekonomisi Modeli: Lizbon Antlaşması'nın Düşündürdükleri" başlıklı makalesinde, Lizbon Antlaşması'nın getirdiği önemli değişiklikleri dikkatimize getirmekte ve bu çerçevede "sosyal piyasa ekonomisi" kavramının AB'nin temel kurucu antlaşmasında ilk defa açıkça yer almasının taşıdığı önemin altını çizmektedir.

Son olarak Bağdagül Kaya Caner, "A Legal Analysis on Post-Kyoto International Carbon Markets" başlıklı makalesinde Kyoto Protokolü ilk taahhüt döneminin sona ermesinin uluslararası karbon piyasaları ve Kyoto Protokolü kapsamındaki esneklik mekanizmalarına dayanan yatırımlar üzerindeki etkilerini ele almıştır. Bu inceleme 29 Kasım-9Aralık 2011 tarihleri arasında Güney Afrika'nın Durban şehrinde düzenlenecek olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansında varılacak uzlaşının önemine işaret etmektedir.

Yeni sayımızda tekrar buluşmak dileğiyle...

N. Gökçen KAYA

Küresel Yönetişim ve G-20

Recep Tayyip ERDOĞAN

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı

G-20, Asya'da gelişmekte olan ekonomilerde başlayan ve 1990'ların sonunda küresel hale gelen krizin sonrasında yeni bir oluşum olarak ortaya çıktı. Sözkonusu dönemde, G-7 Ekonomi Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları temel ekonomik ve mali politikalar konusunda farklı bölgelerdeki önemli ekonomiler arasındaki diyalogu sistematik olarak arttırma ihtiyacı hissettiler. Uzun ve kapsamlı bir seçim sürecinden sonra, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu mevcut üyeler G-20 işbirliği platformuna davet edildi. Ekonomi Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları belirli aralıklarla buluşarak diyalog sürecini devam ettirdiler.

2008 yılında, dünya yeniden beklenmeyen, ancak bu kez kırılğan ekonomilerle birlikte en güçlü ekonomileri de etkileyen bir ekonomik ve finansal kriz dalgası ile karşı karşıya kaldı. G-20 üyeleri bu yeni krizle mücadele etmek konusunda uluslararası işbirliğini daha da güçlendirmek amacıyla göreve çağrıldı. Küresel finansal kriz devam ederken, G-20 Liderleri ilk kez Kasım 2008'de Washington'da krizle mücadele etmek, küresel büyümeyi yeniden sağlamak ve finansal

piyasalarda gerekli reformları başlatmak üzere bir araya geldiler. G-20 Zirveleri, müteakiben 2009 yılında Londra ve Pittsburgh'da, 2010 yılında ise Toronto ve Seul'de düzenlendi.

G-20 üyelerinin ortak ve kararlı tutumu sayesinde, küresel ekonomik krizin derinleşmesi önledi. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin birlikte temsil edildiği, dengeli üyelik yapısıyla G-20, krizle etkin şekilde mücadele edilmesine katkı sağladı. Finansal düzenlemelerin genişletilmesi, politika koordinasyonu ve üyeleri arasında ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi gibi önemli ve somut sonuçlar ortaya koydu. Öte yandan, küresel yönetimde gelişmekte olan ülkelerin rolü ve ihtiyaçlarını da dikkate alacak şekilde önemli ölçüde iyileştirmeler gerçekleştirildi.

IMF ve Çok Taraflı Kalkınma Bankalarının yönetim yapılarının iyileştirilmesi ve finansal kaynaklarının genişletilmesi amacıyla bir dönüm noktası teşkil eden reformlar yürütülmeye başlandı. IMF kota ve yönetim reformlarından Türkiye de diğer gelişmekte olan dinamik ekonomilerle birlikte faydalandı. Uluslararası Finansal Kuruluşlar likidite şokları ile karşılaşması muhtemel ülkeler için yeni kredi verme araçları ortaya koydular. Bu bağlamda, uluslararası finansal sistemin yeniden yapılandırılması ve güçlü, sürdürülebilir ve dengeli büyümenin sağlanması amacıyla kademeli olarak önlemler alındı.

G-20 platformunun kendine has özellikleri, gayri resmiliği, esnekliği, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerden müteşekkil, dengeli üyelik yapısı ve mutabakata dayalı karar alma süreci, uluslararası

G-20 platformunun kendine has özellikleri, gayri resmiliği, esnekliği, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerden müteşekkil dengeli üyelik yapısı ve mutabakata dayalı karar alma süreci, uluslararası politika koordinasyonunu güçlendirmiş ve karmaşık konularda ilerleme sağlanmasını mümkün kılmıştır.

politika koordinasyonunu güçlendirmiş ve karmaşık konularda ilerleme sağlanmasını mümkün kılmıştır. Bu nedenle, G-20 somut sonuçların elde edilebildiği en önde gelen küresel ekonomik işbirliği platformu olarak ortaya çıkmıştır.

Nitekim, G-20 gelişen piyasa ekonomilerinin küresel yönetimdeki rolünü ve katılımını yükseltmiş ve güçlendirmiştir. Gelişen ekonomiler, küresel ekonomide büyüyen ağırlıkları ve küresel siyasette giderek artan önemli rolleriyle orantılı bir şekilde daha fazla sorumluluk almaya başladılar. Gelişen piyasa ekonomileri, krizde dirençlerini ispatladı ve ekonomik toparlanmanın ana faktörleri oldular. Türkiye, sürece aktif katılımıyla gelişen piyasaların küresel sorunlar hakkındaki görüşlerinin yansıtılmasına yardımcı oldu.

Türkiye, buna ek olarak, G-20 üyesi olmayan ülkeleri daha iyi bilgilendirmek ve küresel çalışmalara bu ülkelerin de desteklerini sağlamak amacıyla, G-20 platformunun üye olmayan ülkelere yönelik faaliyetlerine katkı sağlamıştır. Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci Başkanlığımız sırasında, geçtiğimiz yıl İstanbul'da "G-20 outreach panel"i düzenlendi. Sözkonusu panelin hedefi, bölgedeki politika yapıcılarını G-20 gündemi hakkında bilgilendirmek ve görüşlerini diğer G-20 üyeleriyle paylaşmaktır.

En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) Dördüncü Konferansı, ülkemizin ev sahipliğinde, Mayıs 2011'de, İstanbul'da gerçekleştirildi. Konferans, EAGÜ'lerin sürdürülebilir kalkınmaları için gereken yeni önlem ve stratejileri yürürlüğe koymak amacıyla düzenlendi. Konferansın sonucunda, 2011-2020 dönemi için EAGÜ'lere yönelik

G-20 somut sonuçların elde edilebildiği en önde gelen küresel ekonomik işbirliği platformu olarak ortaya çıkmıştır.

G-20 gelişen piyasa ekonomilerinin küresel yönetimdeki rolünü ve katılımını yükseltmiş ve güçlendirmiştir.

hazırlanan İstanbul Eylem Programı kabul edildi. İstanbul Eylem Programı, G-20'nin EAGÜ'lere ve bu ülkelerin kalkınmasına ilişkin tutumuyla büyük ölçüde paralellik arz etmektedir. Türkiye olarak biz de, EAGÜ'lerin kalkınma sürecinde üzerimize düşeni yapmayı ve kaynaklarımızı bu doğrultuda seferber etmeyi taahhüt etmiş bulunuyoruz.

Türkiye, ayrıca, G-20'nin 2011 gündemindeki önceliklerden birisini teşkil eden Emtia Fiyat Dalgalanmaları konusunda, Eylül ayında İstanbul'da bir konferans düzenledi. Bu konferansta fosil yakıtlar, tarımsal fiyat dalgalanmaları ve emtia türev piyasaları konuları ele alındı. Konferans sonucunda, halihazırda yürütülmekte olan çalışmalara ve Cannes Liderler Zirvesine önemli ve somut girdiler sağlandı.

2009 sonrasında Türkiye, dünyanın en hızlı toparlanan ekonomilerinden birisi oldu.

Türkiye, maliye politikalarında çıkış stratejisi konusunda orta vadeli programını duyuran ilk ülkedir.

Hatırlanacağı üzere 2009 sonrasında Türkiye, dünyanın en hızlı toparlanan ekonomilerinden birisi oldu. Ayrıca, sağlıklı kamu finansman durumu ve güçlü sermaye yapısına ilave olarak bankacılık sektöründe yürütülen etkin risk yönetimi küresel krizin ekonomimiz üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri azalttı. Bankacılık sistemimizde zamanlıca yaptığımız reformlar, bankaları krizin etkisinden korudu. Ülkemizde hiçbir bankaya devlet katkısı transfer edilmesine gerek duyulmadığı gibi, teminat güvence sistemimizde de herhangi bir değişiklik yapılmadı. Dahası, maliye ve para politikalarında uygulanan doğru çıkış stratejileri hızlı toparlanmada etkili oldu. Mali disiplin her zaman ekonomi politikalarımızın önemli bir parçası oldu.

Türkiye, maliye politikalarında çıkış stratejisi konusunda orta vadeli programını duyuran ilk ülkedir.

Orta vadeli program Eylül 2009 tarihinde açıklanmış ve sonraki birkaç yılda bütçe açığı ve borç-gayrisafi milli hasıla oranlarında somut hedefler belirlenmiştir. Şu anki duruma bakacak olursak krizin tavan yaptığı dönemde bütçe açığımız GSMH'nin %5,5'i kadardır. Geçen yıl bütçe açığı GSMH'nin % 3,7'si olmuştu. 2013 için hedefimiz bu oranı GSMH'nin % 1,1'ine kadar azaltmaktır. 2009 yılı sonunda oluşan kamu borç stoku ise GSMH'nin % 45,5'ini oluşturmaktaydı. Geçen yılın sonunda bu oran % 41,6'ya düştü. Bu görüntü, Türkiye'nin dünyada 2010 yılında borç-GSMH oranını düşürebilen ender ülkelerinden biri olmasını sağlamıştır. Şu an itibariyle 2013 yılı hedefimiz bu oranı % 37 dolaylarına çekmektir.

Yüksek tüketici güven endeksi, yüksek üretici güven endeksi ve bankacılık sektörüne duyulan yüksek güven, yerli yatırım performansında ve uluslararası sermaye akışında kendini göstermekte ve ayrıca kredi notumuzu da yükseltmektedir. Türkiye ekonomisi, kriz sonrası toparlanma performansına 2010 yılı boyunca da devam etti ve % 8,9 oranında büyüdü. Toplam üretim kriz öncesi seviyesine çıktı.

Üretimdeki başlıca büyüme kaynakları, hizmet sektöründeki sağlam büyüme ile sanayi sektöründe iki haneli büyüme; talep tarafında ise özel yatırımlar ve tüketimdir. Bu başarılı performans istihdam rakamlarına da yansdı. Şu andaki güçlü büyüme sayesinde işgücüne katılım oranı arttı, işsizlik oranında önemli düşüşler oldu. Bu, yüksek büyümenin ve uygulamakta olduğumuz işgücü politikalarının bir sonucudur.

Yüksek tüketici güven endeksi, yüksek üretici güven endeksi ve bankacılık sektörüne duyulan yüksek güven, yerli yatırım performansında ve uluslararası sermaye akışında kendini göstermekte ve ayrıca kredi notumuzu da yükseltmektedir.

2011 yılının ilk çeyreğinde ekonomik faaliyetlerdeki ivme, güven göstergelerinde, sanayi üretiminde ve güçlü iç talepte olumlu eğilimle birlikte hızını devam ettirdi. Bu nedenle, AB Komisyonu da dahil uluslararası örgütler bu yıl Türkiye'nin küresel ölçekte en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olacağı tahminini yapıyorlar. Ancak canlı iç talep, enerji ithalatındaki artış ve göreceli olarak zayıf dış talep Türkiye'nin cari işlemler dengesini olumsuz etkilemiş, cari işlemler açığının 2010 yılında GSYH'nın % 6,6'sına çıkmasına neden olmuştur. Diğer taraftan, finanse edilen rakamlardan ve resmi rezervlerden daha fazla olan bu açık artmaya devam ediyor. Bu sorunun üstesinden gelmek için makro düzeyde gerekli para politikasını uyguluyoruz.

Son on yılda uyguladığımız makro politikalar, ülkemizin gösterdiği ekonomik performansta ve son küresel krizden çıkmasında önemli rol oynadı. Reform sürecini hızlandırmakta kararlıyız, bu yolla güçlü bir büyüme, güçlü ve daha dirençli bir ekonomik yapıya kavuşabileceğiz. Bu bağlamda, öncelikli alanlardan birisi işgücü piyasası reformlarıdır. İstihdamı ve işgücü niteliğini arttırmak için etkin bir istihdam politikası uygulayacağız. Bu, daha verimli sonuçlar elde etmemizi ve böylece büyümenin sürdürülebilirliğini arttırmamızı sağlayacaktır. Enerji yatırımlarına öncelik verilmesi gerekir. Hem üretim süreçlerinin ihtiyacı olan enerji arz güvenliğini sağlamayı, hem de büyük oranda ithal ettiğimiz fosil yakıtlara bağımlılığımızı azaltmayı hedefliyoruz. Bütçe hazırlanırken de önemli ölçüde dikkate alınan sağlık ve eğitimdeki yapısal reform süreçleri hızla artmaya devam ediyor. AB mevzuatına uyum çalışmalarının yanında yargı reformları da devam

ediyor. Özel sektör için yatırım ortamının iyileştirilmesi önemli ayaklardan biri olmaya devam edecektir.

Öte yandan, büyük başarılarla rağmen, küresel ekonomide hâlâ ciddi riskler mevcut. Gelişmiş ekonomilere egemen olan riskler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki dengesiz büyüme hedefleri, işsizlik konusunda büyüyen endişeler ve gittikçe artan emtia fiyatları bu risklerin en göze çarpan örnekleridir.

Avro bölgesi ekonomilerindeki gelişmeler büyük endişe oluşturuyor. Mevcut borç krizi yayılmakta ve bölgenin ekonomik istikrarı için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Dahası, gelişmiş ekonomilerin sorunu sadece mali içerikli değildir. Düşük büyüme beklentileri ve azalan rekabet kapasitesi krizin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu ekonomilerin üretimini ve potansiyel büyümesini arttıran yaratıcı çözümler bulunmadıkça, mali tedbirlerin sonuçları kısa ömürlü olacaktır. Başarısız olduğu takdirde, tüm küresel ekonominin istikrarı ve büyüme hedefleri tehlikeye düşecektir. Şişen emtia fiyatları da arz tarafında sıkıntılar yaratarak küresel büyüme beklentilerini azaltmaktadır. Bir yandan piyasa düzenlemeleri yoluyla fiyat belirleme mekanizmalarının şeffaflığını arttırarak bir yandan da belirli malların arzını fazlalaştırarak aşırı fiyat hareketlerini azaltmaya ihtiyaç vardır.

Diğer bir kritik sorun yapısal ve uzun dönemli işsizliğe karşı mücadeledir. Teşvik tedbirlerinin yapısal işsizliği azaltmaya yeterli olmadığı anlaşılmıştır. İşgücü kapasitesi ile ekonominin ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluğu azaltmak için acilen harekete geçilmesi elzemdir.

Avro bölgesi ekonomilerindeki gelişmeler büyük endişe oluşturuyor. Mevcut borç krizi yayılmakta ve bölgenin ekonomik istikrarı için önemli bir tehdit oluşturmaktadır.

G-20 üyeleri arasında işbirliği ruhunun güçlendirilmesine ve geliştirilmesine büyük önem atfediyoruz

G-20 liderleri olarak, IMF ve Dünya Bankası'nın 2012 Yıllık Genel Kurul Toplantıları'na kadar reformun onay sürecinin tamamlanması taahhüdümüzü yerine getirmeliyiz.

Bu nedenle, G-20 üyeleri arasında işbirliği ruhunun güçlendirilmesine ve geliştirilmesine büyük önem atfediyoruz. Bu zorlukların üstesinden gelmek için gerekli önlemleri almalıyız. Bu bağlamda, küresel dengesizliklerin işbirliği içinde azaltılması, küresel ekonominin güçlendirilmesi için somut politikalar üzerinde uzlaşılması önemlidir. Bu, aynı zamanda daha dengeli, sürdürülebilir ve güçlü büyümeye ulaşmak için işbirliği yapılması ve yayılma etkisinin değerlendirilmesi ve her bir ülkenin politikalarının izlenmesi için iyi yapılandırılmış bir sistemin geliştirilmesini gerektiriyor. Bu anlamda, IMF'nin yayılma raporları iyi bir başlangıç olarak düşünülebilir. Bununla birlikte, IMF gözetiminin yeniden yapılandırılması ve kapsamlı bir gözden geçirme, politika eşgüdümünün daha fazla güçlendirilmesi için gerekmektedir. Bu aynı zamanda, IMF'nin meşruluğunun ve etkinliğinin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, gelişen pazarların sesinin daha duyulur hale getirilmesi için yönetim reformunu ve son kota reformunu hızlıca uygulamak zorundayız. G-20 liderleri olarak, IMF ve Dünya Bankası'nın 2012 Yıllık Genel Kurul Toplantıları'na kadar reformun onay sürecinin tamamlanması taahhüdümüzü yerine getirmeliyiz.

Mali sektör G-20'nin gündeminde oldukça yer kaplamaktadır. Bugüne kadar, birçok reform gerçekleştirildi. Şu andan itibaren, hedef kararlaştırılan reformların uygulanmasıdır. Bu bağlamda, G-20 Platformunun temel rolü "tüm ülkelere eşit fırsatların sağlanmasının sürdürülmesi" olmalıdır. Buna ilaveten, pazarlar üzerinde olumsuz reaksiyonlar oluşturabildiği göz önünde bulundurularak, kredi derecelendirme kurumlarına dayanmanın azaltılması önem teşkil etmektedir. G-20 gündemi kapsamında kalkınma

konusu da hayli önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle G-20, kalkınma çerçevesinde belirlenen genel ilkelere uygun olarak seçici olmalı ve ulaşılabilir hedeflere odaklanmalıdır.

G-20 konsensüs oluşturma ve üyeleri arasında işbirliği faaliyetlerini kolaylaştırmada etkili olmuştur. Gelecekteki sorunların üstesinden gelebilmek için bu platform esnekliğini, dengeli üyelik yapısını, ekonomik ve mali konulardaki uzlaştırıcı rolünü devam ettirmelidir.

Bu önemli hedefleri daha etkin şekilde gerçekleştirmek için, daimi bir G-20 Sekreteryası kurulması gibi, daha fazla kurumsal adımların atılmasını tartışmaya hazırız. Ancak, bunu yaparken esneklik ve kurumsallık arasındaki dengeyi göz ardı etmemeliyiz. Dolayısıyla, bu konuda bir karar almadan önce artı ve eksiler etrafıca ele alınmalı ve dengeli bir yaklaşım benimsenmelidir. Şayet, bir sekreteryası kurulması yönünde fikir birliği sağlanırsa, Türkiye böyle küresel bir kuruma İstanbul'da ev sahipliği yapmaktan büyük mutluluk duyacaktır. Öte yandan, Cannes Zirvesinde Türkiye'nin 2015 yılında G-20 Dönem Başkanı olması ve Liderler Zirvesi'ne ev sahipliği yapması kararlaştırılmıştır.

Türkiye, kaydedilen önemli gelişmelerin üzerine inşa ederek, G-20 ülkelerinin doğru politikaları ve önlemleri uygulamaya koymak için çalışmaya devam etmeleri gerektiğine inanmaktadır. Biz bugünkü temel ekonomik sorunların, G-20 ülkelerinin ortaya koyabilecekleri ortak, uyumlu ve kararlı adımlar gerektirdiğine inanıyoruz. Bu nedenle, G-20 üyeleri arasındaki işbirliği ruhu, gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlara çözüm bulunması hususunda da önem taşımaya devam edecektir.

Türkiye, kaydedilen önemli gelişmelerin üzerine inşa ederek, G-20 ülkelerinin doğru politikaları ve önlemleri uygulamaya koymak için çalışmaya devam etmeleri gerektiğine inanmaktadır.

Cannes Zirvesinde Türkiye'nin 2015 yılında G-20 Dönem Başkanı olması ve Liderler Zirvesi'ne ev sahipliği yapması kararlaştırılmıştır.

Körfez, Ortadoğu ve Afrika Ülkelerine Yönelik Türk Eximbank Destekleri

---

Hayrettin KAPLAN

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş./Türk Eximbank Genel Müdürü

Müteahhitlerimizin 2009 yılında üstlendikleri işlerin bölgesel dağılımına bakıldığında %70 civarında pay aldığı görülen Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Körfez bölgesinde son 3 yılda 30 milyar doları aşkın müteahhitlik hizmeti üstlenildiği, yıllık ortalama 10 milyar dolara yakın ihracat yapıldığı, halen bölgede 9,5 milyar dolarlık yatırım bulunduğu, ayrıca bölgeden ülkemize 4 milyona yakın turist çekildiği tespit edilmektedir. Yalnızca Libya'da Türk müteahhitlik firmalarının halen devam eden işlerinin değeri 15 milyar dolar civarında iken, bu ülkedeki makine parkı ve şantiye tesislerinin değeri 1 milyar doların üzerindedir.

Bununla birlikte, dış ticaretimiz bakımından bu denli önem taşıyan bölge ülkelerinde uzun yıllardır hüküm süren siyasi istikrarsızlıklar ve belirsizlikler her dönem için bölgede iş yapan şirketlerimiz üzerinde önemli bir risk unsuru oluşturmuştur. Nitekim, 2011 yılı başında bölge ülkelerinden Tunus'ta patlak veren olaylar kısa sürede domino etkisi yaparak bölge geneline yayılırken, başta müteahhitlerimiz olmak üzere bölgede iş yapan tüm girişimci kesimin ne denli yüksek

bir politik riske maruz kaldığını somut bir biçimde ortaya koymuştur.

Ülkemizde cari açığın kapatılması sürecine önemli bir katkı sağlayan “hizmetler sektörünün” bölgedeki iş imkanlarının muhafaza edilebilmesi, hatta daha da geliştirilebilmesi için tüm kurumlarımızın mevcut olanaklarıyla devreye girerek, koşulların normale döneceği noktada Türk girişimcilerinin tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu bu bölgeye tekrar süratle dönmelerinin sağlanmasına, Türk Eximbank büyük önem vermektedir. Bu doğrultuda, bölge ülkeleri kaynaklı politik risk tehdidinin minimize edilmesi amacıyla Türk Eximbank tarafından zaman içinde devreye sokulan muhtelif inisiyatifler olmuştur.

2008 yılında uluslararası piyasalarda yaşanan mali krizin yurt dışı müteahhitlik sektörünü etkilemesiyle, müteahhitlik firmaların hakediş ödemelerinde gecikmeler yaşanmıştır. İnşaat faaliyetleri devam eden ülkelerdeki işverenlerden iş almış olup, bu projeler kapsamında tahakkuk etmiş ve işveren makamlar tarafından onaylandığı halde tahsil edilemeyen alacağı olan müteahhitlik firmalarının finansman ihtiyaçlarını gidermek amacıyla 2009 yıl başında *Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi* programı uygulamaya geçirilmiştir.

Söz konusu kredi programı ile yurtdışı müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmalarımızın mevcut şantiyelerinin ve mobilizasyon-makine parkının işler durumda muhafaza edilerek bu pazarlardaki yatırımların ve mevcut rekabet gücünün uzun dönemde kalıcılığının sağlanması hedeflenmektedir.

Türk girişimcilerinin tarihi ve kültürel bağlarımızın bulunduğu bu bölgeye tekrar süratle dönmelerinin sağlanmasına, Türk Eximbank büyük önem vermektedir.

2009 yıl başında *Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi* programı uygulamaya geçirilmiştir.

Programın uygulamaya konulmasından itibaren Türk müteahhitlik firmalarına, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Türkmenistan ve Ukrayna'nın yanı sıra Birleşik Arap Emirlikleri ve Libya gibi bölge ülkelerinde süregelen inşaat faaliyetlerinden doğan hakediş ödemelerinde yaşanan sorunlardan etkilenmemeleri amacıyla finansman imkanı sağlanmıştır.

Kuzey Afrika ülkelerinde yaşanan olaylara bağlı olarak Türk müteahhitlik firmalarının karşılaştığı sorunlara yönelik çözüm bulmak amacıyla Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından oluşturulan Çalışma Grubu'na Türk Eximbank üst düzeyde katılmakta olup, söz konusu bölgede faaliyet gösteren müteahhitlik firmalarının yaşanan olaylardan dolayı karşılaştıkları tahsilat gecikmeleri veya tahsilat güçlüklerinin bu aşamadaki ilk çözümünün de mevcut program çerçevesinde karşılanabileceği düşünülmektedir. Program yürürlüktedir ve yeni başvurulara açıktır. Kuzey Afrika ülkelerinde iş yapan müteahhitlik firmalarımızın bu kredi programından yararlanması mümkün olduğu gibi bu ülkelere yapılmış ihracatların finansmanı için Bankamızın kısa vadeli ihracat kredi programlarından yararlanmış olan firmaların riski henüz kapatılmamış kredilerinin vadelerinin ve taahhüt kapatma sürelerinin dış ticaret mevzuatındaki mücbir sebep gerekçesiyle uzatılması da mümkün bulunmaktadır. Bu nedenle, söz konusu bölgelerde iş yapmakta olan ve halen riski açık bulunan firmaların da talepte bulunmaları halinde, vade uzatım talepleri dikkate alınmaktadır.

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi

Krediden Kimler Yararlanabilir?

Krediyeye konu olan projelere ilişkin işlerin devam ettiğini ilgili ülkelerdeki Ticaret Müşaviri/T.C. Büyükelçiliği'nce düzenlenecek olan belgeler ile tevsik eden ve **proje bilgileri/alacak tutarları** Bankamız ve Türkiye Müteahhitler Birliği yetkililerinden oluşacak komite tarafından yürütülen incelemeler neticesinde **belirlenen** firmalar bu programdan yararlanabilmektedir.

Firma Limiti Ne Kadardır?

Firma limiti, döviz ve Türk Lirası kredilerinin toplamı olmak üzere, azami 25 milyon ABD Doları'nı aşmayacak şekilde, Eximbank ve Türkiye Müteahhitler Birliği yetkililerinden oluşacak komite tarafından yürütülen incelemeler neticesinde mutabık kalınan proje bilgileri/alacak tutarları dikkate alınarak Türk Eximbank tarafından belirlenmektedir.

Tahsis edilen kredi TL veya döviz kredisi olarak kullanılabilir. Ancak döviz cinsinden kullanılacak olan kredi tutarı **azami 10 milyon ABD Doları**'dır.

Kredinin Vadesi Nedir?

Kredi vadesi, döviz kredisinde **azami 360 gün**, TL kredisinde 12 ay'ı geri ödemesiz dönem olmak üzere **azami 24 ay**'dır.

Kredinin Faiz Oranı Nedir?

Döviz kredisinde **Libor + %2,50** faiz oranı uygulanacaktır. TL Kredisinde kredi kullanıcısı firmanın kredi talebinde

belirteceği tercihi çerçevesinde sabit yada değişken faiz oranı uygulanabilmekte olup sabit faiz oranı **yıllık % 9,75**, değişken faiz oranı **6 aylık TRLIBOR+ % 0,50** 'dir.

Ne Tür Teminatlar Kabul Edilmektedir?

Döviz kredisinde en az 15 ay, TL kredisinde en az 27 ay vadeli veya vadesi 27 aya kadar uzatılması koşuluyla en az 15 ay vadeli olacak şekilde **kesin banka teminat mektubu** ya da **Devlet İç/Dış Borçlanma Senetleri** asli teminat olarak alınmaktadır.

Diğer taraftan, yaşanan gelişmeler, politik risklerin bertaraf edilebilmesi açısından **“politik risk sigortası”** ürünlerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Türk Eximbank 2004 yılında uygulamaya koyduğu *“Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı”* ile Türk müteahhitlerini, kamu işveren makamlarına vermiş oldukları geçici, avans veya kesin teminat mektuplarının ya da işveren makamın bankasına muhatap düzenlenen kontrgaranti şeklindeki teminat mektuplarının haksız nakde çevrilmesi riskine karşı teminat altına almaktadır. Bu program çerçevesinde, müteahhit firmanın kusuru veya ihmalden kaynaklanmaması şartıyla, tamamen müteahhit firmanın kontrolü dışında teminat mektubunun haksız nakde çevrilmesi sonucu karşılaşılan zarar tazmin edilmektedir. Bu programa ilave olarak halen çalışmaları sürdürülen ve önümüzdeki dönemde uygulamaya konulması planlanan *“Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Politik Risk Sigortası Programı”* ile müteahhitlerimizin; işvereni kamu alıcısı olan taahhüt projelerinde, hakedişlerini alamamaları, makine ve ekipman parklarına el

konulması, döviz transferinin kısıtlanmasının yanı sıra savaş, iç savaş, ayaklanma gibi sosyal hareketler nedeniyle uğrayabilecekleri zararların teminat altına alınmasını sağlayacak yeni bir ürünle buluşturulması hedeflenmektedir. Bu ürün ile müteahhitlerimizin yurtdışı pazarlardaki rekabet gücünün artırılarak, bu pazarlarda gerçekleştirecekleri projeler ile kalıcı olmalarının sağlanması arzulanmaktadır.

Ayrıca, Türk Eximbank bünyesinde 1989 yılından bu yana uygulanmakta olan “İhracat Kredi Sigortası” programları tahtında sağlanan hizmetin yaklaşık %20 civarındaki kısmı Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesine yönelik ihracatımız kaynaklı alacaklara ilişkindir. Söz konusu ülkeler grubunun ihracat kredi sigortası hizmetinden aldığı pay 2001 yılında %9 iken, 2010 yılında bu oran %17 seviyesine yükselmiştir. Bir başka ifade ile, 2010 yılında bölge ülkelerinden olan 852 milyon dolar tutarındaki ihracat bedeli alacak sigorta teminatı altına alınmışken, son 3 yıl itibariyle bu tutar 2,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Türk Eximbank ihracat kredi sigortası programları kapsamında hizmet alan firmalarımız içinde taahhüt işiyle uğraşan şirketler de mevcut olup, söz konusu şirketlerin bölge ülkelerinde aldıkları taahhüt işleri kapsamında işveren makam ya da yabancı alıcılara yönelik olarak yaptıkları ihracat, sigorta teminatı altında değerlendirilmektedir.

FAO and Food Price Volatility

Mustapha SINACEUR

Sub-regional Office Coordinator for Central Asia,
UN Food and Agriculture Organization (FAO)

The FAO World Food Day theme this year, “Food prices: from crisis to stability” has been selected to focus on a trend which has an impact on universal food security.

The world today faces continuing concerns about high food prices and food security. The last year has been marked by a continuation of the extreme swings in food prices seen since 2006. A few months of calm came to an abrupt end last year when from July onwards unfavourable weather hit crops in major producing countries. By the end of the year grains prices soared to what they were at the peak of the 2008 food crisis.

Those high prices in 2008 pushed an additional 80 million people into hunger, increasing the number of hungry and malnourished to almost one billion. That is around one seventh of the world’s population.

Volatility in food prices challenges the fundamental human right to adequate food. High and volatile prices not only increase, but also

The FAO World Food Day theme this year, “Food prices: from crisis to stability” has been selected to focus on a trend which has an impact on universal food security.

Volatility in food prices challenges the fundamental human right to adequate food.

The resurgence of high food prices in 2010 awakened fears of a repeat of the 2007-08 food crisis

deepen poverty and food insecurity. The impact of food price volatility falls heaviest on the poorest – especially the urban poor and the landless – who may spend as much as 75 percent of their income on food.

High food prices reduce the poor’s purchasing power and lead to irreversible harm. They reinforce poverty traps as physical and human capital is eroded and spending on education is cut. For poor food producers, price volatility increases uncertainty and deters the investments essential to increasing food production and reducing vulnerability. For governments, increasing and volatile food import bills threaten exchange reserves and disrupt development budgets and slow growth and development.

The resurgence of high food prices in 2010 awakened fears of a repeat of the 2007-08 food crisis, threatening increasing food insecurity, rampant food price inflation and civil unrest. Fortunately, the worst fears have not materialized generally, but high and volatile agricultural commodity prices are likely to persist and continue to challenge the ability of consumers, producers and governments to cope with the consequences.

Many factors have contributed to rising prices and volatility. In the past, real agricultural prices trended downwards as technical improvements augmented yields and production faster than population and income growth increased demand. But now markets have tightened as investment and supply growth have slowed while demand has continued to grow rapidly, reducing stocks to uncomfortably low levels. High

rates of economic growth in emerging economies have boosted commodity demand. There has also been increasing demand for some agricultural products as feedstocks for biofuel production, which has expanded significantly as a result of subsidies and mandates. Biofuel production links agricultural prices and markets more closely to energy markets and volatile oil prices.

The recent volatility has its origins in fundamental factors such as weather shocks in key producing and exporting countries coinciding with very low stock levels. But it has been made worse by the closer linkages between agricultural and energy markets on the one hand and the speculative trading in the agricultural commodity futures markets on the other hand. This situation has forged closer links between the prices of agricultural commodities and those of financial assets. It has been exacerbated by trade policy measures such as export restrictions introduced by some countries.

To move from the risk of recurrent crises towards stability and reliability in world food markets, there is a need for more transparency in international food markets.

The experience of the 2007-08 food price crisis and today's soaring and volatile prices have exposed weaknesses in information concerning world food supply and demand, a lack of reliable indicators of when crisis threatens and a lack of policy coordination to avoid individual country responses turning a bad situation into a crisis.

The recent volatility has its origins in fundamental factors such as weather shocks in key producing and exporting countries coinciding with very low stock levels

FAO and OECD have worked with other International Organizations to produce an Interagency Report to the G20 on Food Price Volatility which recommended the creation of an Agricultural Market Information System (AMIS) to be based at FAO.

During the G-20 Ministerial meeting last September in Istanbul there was a general consensus on the need to increase transparency in both physical and financial commodity markets.

This food price crisis also exposed the lack of preparedness and low level of resilience to international food price surges. Strategic emergency, national and regional food reserves can help ensure food security in the face of shortfalls in availability. Well-designed and well-targeted safety nets can also reduce the exposure of vulnerable people to volatility. More effective internationally coordinated and market-based financing mechanisms would also ensure short-term food security in hard-hit low income food importing developing countries.

FAO and OECD have worked with other International Organizations to produce an Interagency Report to the G20 on Food Price Volatility which recommended the creation of an Agricultural Market Information System (AMIS) to be based at FAO. It aims to improve information and transparency and promote policy dialogue and coordination at the global level. It should reduce panic-driven price surges and permit better policy decision-making. AMIS will provide the basis for global food market alerts to price surges.

A Rapid Response Forum (RRF) would provide the mechanism for the immediate actions needed to respond to the alert system.

During the G-20 Ministerial meeting last September in Istanbul there was a general consensus on the need to increase transparency in both physical and financial commodity markets. Participants stressed the importance of accurate and transparent information in helping to address food price volatility. The relationship between price volatility and food security was also discussed. It was mentioned that high and volatile

food prices contribute to food insecurity and place more negative impact on the developing world where consumers spend more on food.

However, what is needed is to build long-term resilience. The background to the devastating impact of soaring and volatile food prices on the livelihood of the poor is 20 years of under-investment in agriculture and neglect of the sector. Investing in agricultural productivity growth is paramount to addressing food price volatility. For the majority of poor countries a healthy agricultural sector is essential to reduce vulnerability to international price volatility, to overcome hunger and poverty and to also provide the platform for wider economic growth. The current situation in the Horn of Africa should be seen as a lesson to address both the immediate and long-term responses to the crisis and the need for predictable financial resources to tackle the root causes of famine and food insecurity. In this regard, the Government of Turkey has been showing the way to other donor countries.

Investments in research and development targeted on small producers' needs must be stepped up to restore productivity growth. At the 2009 World Summit on Food Security, FAO called for increased investment in agriculture to produce more food where the poor and hungry live. More than \$80 billion of additional investment is required annually in agriculture and downstream activities to ensure food supplies for the world in 2050. To finance such investments, national governments will have to contribute significantly. In addition, the share of official development assistance destined for agriculture has to be significantly increased

The current situation in the Horn of Africa should be seen as a lesson to address both the immediate and long-term responses to the crisis and the need for predictable financial resources to tackle the root causes of famine and food insecurity. In this regard, the Government of Turkey has been showing the way to other donor countries.

back to the 19% level of 1980 since it is currently at six percent and remains stubbornly inadequate.

If world leaders respect the decisions already taken, generate the necessary political will and provide adequate financial resources, food security will be achieved and the succession of crises affecting most severely the poorest populations which we have been experiencing periodically would be avoided. The time has come to take action and implement policies that will enable all farmers of the world, in developing and developed countries alike, to face equitable conditions through mechanisms that do not distort markets and consequently be able to earn an income suitable for a dignified life.

The world has the knowledge and financial means needed to ensure food security for all, and thus a more stable world.

Now is the time to make it happen.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Makbule KOÇAK

T.C. Roma Büyükelçiliği Müsteşarı

Birleşmiş Milletler uzmanlık kuruluşlarından biri olan FAO, Dünya'daki gıda ve tarımla ilgili çalışmaları organize edip geliştirerek gıda güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. FAO'ya 191 devlet üyedir. Ayrıca, Avrupa Birliği "üye örgüt", Faroe Adaları ve Tokelau ise "ortak üye" statüsündedir¹. Ülkemiz 6 Nisan 1948 tarihinde FAO'ya resmen üye olmuş, 1982 yılında ise FAO'nun Türkiye temsilciliği Ankara'da açılmıştır.

FAO'nun Kuruluşu, Yapısı ve İşleyişi:

Dünya genelinde tarım ve gıda durumunu takip amacıyla bir örgüt kurulması fikri ilk olarak 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Anılan fikre uygun olarak 1905 yılında Roma'da toplanan bir uluslararası konferans neticesinde Uluslararası Tarım Enstitüsü'nün kurulmasına karar verilmiştir. Anılan Enstitü'nün

---

1 Üye ülkelerin tam listesine <http://termportal.fao.org/faonocs/main/start.do?lang=en> internet adresinden ulaşılabilir.

faaliyetleri İkinci Dünya Savaşı sırasında durmuş ve Enstitü 1948 yılında resmen sona erdirilerek görevleri yeni kurulan FAO'ya devredilmiştir.

FAO 16 Ekim 1945 tarihinde, Dünya'daki gıda ve tarımla ilgili çalışmalarını organize edip geliştirerek gıda güvenliğini sağlamak, tarımsal üretimi arttırmak, kırsal nüfusun yaşam koşullarını iyileştirmek ve dünya ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla Quebec-Kanada'da kurulmuştur. Örgüt'ün merkezi 1951 yılında Vaşington'dan Roma'ya taşınmıştır.

Gıda güvenliğini sağlama temel amacına ulaşabilmek için FAO başlıca dört işlevi üstlenmiştir. Bunlardan birincisi, hükümetler ve uluslararası kalkınma kuruluşları adına teknik danışma ve yardım programları yürütmektedir.

Gıda güvenliğini sağlama temel amacına ulaşabilmek için FAO başlıca dört işlevi üstlenmiştir. Bunlardan birincisi, hükümetler ve uluslararası kalkınma kuruluşları adına teknik danışma ve yardım programları yürütmektedir. FAO, geliştirilen kalkınma projelerinin çevresel, sosyal ve ekonomik unsurlarını göz önüne alarak, bunların bütüncül bir yaklaşım içinde oluşturulmasına özel bir önem atfetmektedir.

Örgütün ikinci faaliyet alanı ise, gıda, tarım, ormancılık ve balıkçılık konusunda bilgi ve veri toplayarak bunları tahlil etmek ve dağıtmaktır. Böylece FAO, çiftçiler, bilim adamları, tüccarlar ve planlamacılar için yatırım, pazarlama, planlama, araştırma ve eğitim gibi konularda akılcı kararlar alınmasını sağlayan bir enformasyon merkezi olarak çalışmaktadır. Örgüt, sözkonusu faaliyet alanlarında düzenli aralıklarla çeşitli raporlar da yayımlamaktadır.

Üçüncü olarak FAO, geniş bilgi ağı ve deneyimli teknik personeli ile hükümetlere tarım politikası ve planlaması

konularında danışmanlık yapmakta; kalkınma için gerekli olan idari ve hukuki yapılar konusunda yardımcı olmaktadır. FAO'nun faaliyet gösterdiği son alan, tüm üye ülkelerin gıda ve tarım sorunları üzerinde biraraya gelerek tartışmalarına ve politika oluşturmalarına tarafsız bir forum imkanı sağlamaktır.

Ayrıca, FAO, uluslararası standartları onaylamakta, uluslararası anlaşma ve sözleşmelerin şekillenmesine yardımcı olmakta ve konuyla ilgili büyük konferanslara, teknik toplantılara ve uzman danışma toplantılarına evsahipliği yapmaktadır.

FAO çalışmaları Konferans, Konsey ve Komiteler şeklinde yürütülmektedir. FAO'nun en yüksek karar organı tüm üye ülkelerin katılımıyla iki yılda bir toplanan Konferans'tır. Ülkelerin üst düzeyde katıldıkları Konferans'larda dünyadaki gıda ve tarım alanlarındaki gelişmeler tüm yönleriyle gözden geçirilmekte ve örgütün müteakip iki yıllık faaliyet programı ve bütçesi onaylanmaktadır.

FAO'nun
en yüksek karar
organı tüm
üye ülkelerin
katılımıyla iki
yılda bir toplanan
Konferans'tır.

Konferans ayrıca, örgütü yönetmek ve temsil etmek üzere, görev süresi 4 yıl olan (geçmişte 6 yıl olan süre 4 yıla indirilmiştir) bir Genel Direktör seçmektedir. FAO'nun genel yönetim işleri ise, 49 üye ülkeden oluşan FAO Konseyi tarafından yerine getirilmekte olup, Konsey üyeleri Konferans tarafından üçer yıllık dönemler için seçilir. Konsey, Konferans toplantılarına hazırlık amacıyla her yıl iki kez toplanmaktadır.

25 Haziran-2 Temmuz 2011 tarihleri arasında yapılan son FAO Konferansı sırasında, FAO Genel Direktörlüğü görevini 1994'ten bu yana üç dönemdir sürdüren ve

görev süresi 31 Aralık 2011’de sona erecek olan Senegal vatandaşı Dr. Jacques Diouf’un yerine, Brezilya vatandaşı Jose Graziano da Silva 01 Ocak 2012-31 Temmuz 2015 dönemi için Genel Direktör olarak seçilmiştir. Konsey Bağımsız Başkanlığı görevine ise, tek aday olan Fransız vatandaşı Luc Guyau tekrar seçilmiştir. Ayrıca Konferans sırasında, FAO’nun 2012–2013 yıllarına ilişkin bütçesi, önceki döneme göre %1.4’lük bir artış ile 1.005,6 milyon ABD Doları olarak belirlenmiş ve onaylanmıştır.

Değişen dinamikler neticesinde ortaya çıkan daha iyi küresel yönetim ihtiyacı ve bu ihtiyaç nedeniyle pek çok uluslararası örgütte başlatılan reform çalışmaları, FAO’ya da yansımıştır.

FAO idari konularla ilgili olarak, Konsey ve Konferans ile birlikte Program Komitesi, Finans Komitesi ve Hukuksal Konular Komitesi tarafından yönlendirilmektedir. Teknik konularla ilgili çalışmalar ise, Gıda Güvenliği Komitesi, Tarım Komitesi, Tarım Ürünleri Sorunları Komitesi, Balıkçılık Komitesi ve Ormancılık Komitesi tarafından yönlendirilmektedir. Bunun yanı sıra gıda güvenliği ve gıda kalitesi, balıkçılık ve genetik kaynaklar gibi konularda çalışan komisyonlar da farklı teknik konularda çalışmalar gerçekleştirmektedir. Sorumluluk silsilesi bağlamında Komiteler Konsey’e, Konsey de Konferans’a rapor vermektedir. Reform çalışmalarının sonucu olarak, komitelerin küresel politikalara ilişkin boyutları bulunan çalışmaları hakkında, Konsey ile aynı zamanda Konferansa da rapor vermeleri söz konusudur.

Örgüt, tarım ve tüketicinin korunması, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, ormancılık, doğal kaynakların yönetimi ve çevre, teknik işbirliği, ekonomik ve sosyal işler, insan kaynakları ve finans, kurumsal hizmetler olmak üzere yedi bölüme ayrılmıştır. FAO’nun taşradaki çalışmaları ise, 137 ülke ofisi, 5 bölge ofisi ve son yıllarda oluşturulan 12 alt bölge ofisi aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

FAO'ya üye ülkeler Örgüt çalışmalarına katılım bakımından yedi bölgesel gruba ayrılmışlardır. Ülkemiz Avrupa Bölgesel Grubu'na (ERG) üye olup, Yakın Doğu Bölgesel Grubu'nda gözlemci statüsündedir. Diğer gruplar ise, Afrika Grubu, Asya Grubu, Latin Amerika ve Karayipler Grubu, Kuzey Amerika Grubu ve Güney Batı Pasifik Grubudur.

Kuruluş çalışmalarını üye ülkelerin aidatlarının yanı sıra değişik proje ve girişimler için oluşturulan ve gönüllü katkılarla desteklenen fonlar vasıtası ile finanse etmektedir.

Değişen dinamikler neticesinde ortaya çıkan daha iyi küresel yönetim ihtiyacı ve bu ihtiyaç nedeniyle pek çok uluslararası örgütte başlatılan reform çalışmaları, FAO'ya da yansımıştır. FAO'nun reformu çalışmaları, Harici Denetim ve sonrasında üye ülkelerin katkılarıyla hazırlanan ve 2009 yılında yürürlüğe giren Acil Eylem Planı çerçevesinde halen devam etmektedir. Reform çalışmaları kapsamında belirlenen uygulamalar yoluyla özellikle taşra ofislerinin güçlendirilmesi, Bölge Konferanslarının yönetimin bir parçası olarak değerlendirilmesi ve idari anlamda IFAD ve WFP gibi diğer BM kuruluşları ile işbirliğine giderek yürütme masraflarının (örneğin ortak alım yoluyla) azaltılması ve FAO'nun etkinliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

FAO-Türkiye İlişkileri :

Yukarıda da değinildiği üzere, Türkiye FAO'nun 6 Nisan 1948'den beri üyesi bulunmakta olup son yıllarda ilişkilerimiz güçlü bir şekilde gelişmektedir. Yakın zamana kadar FAO'nun teknik kapasitesinden faydalanan bir konumda olan ülkemiz son zamanlarda

Türkiye
FAO'nun
6 Nisan 1948'den
beri üyesi
bulunmakta
olup son yıllarda
ilişkilerimiz
güçlü bir şekilde
gelişmektedir.

aynı zamanda FAO'ya finansman ve işbirliği bakımından katkılarda bulunma yönünde önemli adımlar atmıştır.

FAO-Türkiye ilişkilerinin gelişmesi çerçevesinde FAO'nun Budapeşte'de bulunan Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi'ne bağlı olarak faaliyet göstermek üzere kurulan FAO Orta Asya Alt Bölge Ofisi 2007 yılında Ankara'da faaliyete geçmiştir.

FAO-Türkiye ilişkilerinin gelişmesi çerçevesinde FAO'nun Budapeşte'de bulunan Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi'ne bağlı olarak faaliyet göstermek üzere kurulan FAO Orta Asya Alt Bölge Ofisi 2007 yılında Ankara'da faaliyete geçmiştir. Bu kapsamda oluşturulan Türkiye-FAO Ortaklık Programı Anlaşması'nın (FTPP) yürürlüğe girmesiyle FAO-Türkiye ilişkileri daha da güçlenmiş olup, sözkonusu ortaklık anlaşması çerçevesindeki çalışmalar verimli bir seyir izlemektedir. FTTP'nin başlıca amacı yararlanıcı ülkelerde gıda güvenliğinin sağlanması ve kırsal yoksulluğun azaltılması alanlarında aktif işbirliğine yönelik maddi, finansal ve operasyonel çerçeveyi sağlamaktır. Bu çerçevede, Alt Bölge Ofisi'nin çalışmaları özellikle Orta Asya ülkelerine yönelik olarak tarım alanında proje ve programların oluşturulması ve yürütülmesine ilişkindir. Ofisin görev alanına Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan dahildir. Sözkonusu Alt Bölge Ofisinin ülkemizde açılması, Türkiye'nin, Türk Cumhuriyetleri ve tüm Avrasya'da tarım sektörüyle ilgili uluslararası çalışmalara daha aktif katılımına imkan sağlamıştır. Orta Asya Alt Bölge Ofisi aracılığı ile Türk Cumhuriyetleri'nde yapılacak projeler için Türkiye ilk 5 yılda 10 milyon dolar katkı yapmıştır. Sözkonusu ortaklık anlaşmasının süresinin dolacak olması münasebetiyle, yeni bir ortaklık anlaşması imzalanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Ortaklık anlaşması ilk etapta tarım alanındaki işbirliğini kapsamakla birlikte halen güçlü bir şekilde sürdürülen ormancılık alanındaki ilişkilerin de bu çerçevede yeni oluşturulacak bir ek işbirliği anlaşması kapsamında

yürütülmesi söz konusudur. Bunun yanı sıra üçüncü ülkelerdeki çalışmalara yönelik olarak FAO ile TİKA arasında işbirliği geliştirilmesine yönelik çalışmalar da devam etmektedir.

Türkiye'nin yükselen profili ve artan kalkınma yardımlarıyla donör ülkeler arasında yerini almaya başlaması nedeniyle, FAO'nun ülkemize olan ilgisi artmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Afrika Boynuzu'nda yaşanan gıda krizi sırasında ülkemizin sergilediği aktif tutum ve önderlik FAO'da büyük hayranlık uyandırmış, FAO Genel Direktörü Jacques Diouf, FAO'nun bölgeye yönelik olarak düzenlediği acil durum Konferansı'nın açılış konuşmasında Sayın Başbakanımıza teşekkür etmiştir. Nitekim adigeçen, 12-16 Ekim 2011 tarihlerinde ülkemize gerçekleştirdiği ziyaret sırasında da Afrika Boynuzuna ilişkin Türkiye'nin çabalarından dolayı teşekkürlerini makamlarımıza bizzat iletmiştir. FAO, ülkemizin ikili çerçevede yaptığı kalkınma yardımları ve BM 4. En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı sırasında açıklanan anılan ülkelere yönelik 2012 yılından itibaren başlayacak kalkınma yardımlarımız bağlamındaki çalışmalara da teknik uzmanlık sağlayarak dahil olmak arzusundadır.

Yürütülen projeler:

FAO'nun teknik deneyimleri ülkemize genellikle Teknik İşbirliği Programı (TCP) kapsamında oluşturulan projelerle aktarılmaktadır. Bu çerçevede halen ülkemizde FAO tarafından desteklenen veya koordine edilen 21 proje yürütülmektedir². Bunların arasında

---

2 Türkiye'de yürütülmekte olan ve FAO tarafından da desteklenen projelerin listesine <https://extranet.fao.org/fmis/FPMISReportServlet.jsp> internet adresi üzerinden ulaşılması mümkündür.

FAO-Türkiye Ortaklık Programı (FTTP) kapsamında oluşturulan 10 proje de yer almakta olup, sözkonusu projelerin bazıları Orta Asya'ya yönelik bölgesel projeler niteliğindedir.

Finansal katkılar:

Finansal katkılar bakımından ülkemizin FAO genel bütçesine katkı oranı 2011 yılına kadar genel bütçenin %0.383 iken ülkemizin milli gelirindeki artış nedeniyle 2012 yılı ve sonrası için bu oran Birleşmiş Milletler tarafından %0.62 olarak belirlenmiştir. Ülkemiz üyelik aidatına ek olarak değişik projelere gönüllü katkılarda da bulunmaktadır. Ayrıca ülkemiz tarafından ortaklık programına 5 yıl süre ile 10 milyon ABD Doları finansman katkısı sağlanmış olup, 2011 yılı itibarı ile FAO'ya yapılan yıllık finansal katkımız 4 milyon ABD Dolarını geçmiş bulunmaktadır.

FAO Çalışmalarında ülkemizin temsili:

Ülkemizin FAO bünyesinde temsiline yönelik olarak kurum çalışmalarına aktif katılım sağlanarak görünürlüğümüzün artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede FAO bünyesindeki teknik komite, komisyon ve danışma toplantıları gibi çalışmalarda ülkemiz, ilgili Bakanlıklardan katılan temsilciler ve Roma Büyükelçiliğimiz tarafından Daimi Temsilcilik sıfatı ile temsil edilmektedir. Roma Büyükelçiliğimizde çalışmaların takibi için bir Tarım Müşaviri de görevlidir.

Türkiye FAO bünyesindeki çoğu komitede (Tarım Komitesi, Tarım Ürünlerinin Sorunları Komitesi, Gıda Güvencesi Komitesi, Balıkçılık Komitesi Ormançılık Komitesi) üye olarak yer almaktadır. Ayrıca ülkemiz bir

FAO bünyesindeki teknik komite, komisyon ve danışma toplantıları gibi çalışmalarda ülkemiz, ilgili Bakanlıklardan katılan temsilciler ve Roma Büyükelçiliğimiz tarafından Daimi Temsilcilik sıfatı ile temsil edilmektedir.

çok uluslararası ve bölgesel komisyon ile anlaşmalara da üyedir. Bunlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Avrupa Tarım Komisyonu (European Commission on Agriculture -ECA),
- Şap Hastalığının Kontrolüne İlişkin Avrupa Komisyonu (European Commission for the Control of Foot-and-Mouth Disease),
- Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (General Fisheries Commission for the Mediterranean-GFCM),
- Avrupa İçsu Balıkçılığı ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komisyonu (European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory Commission-EIFAAC),
- Avrupa Ormancılık Komisyonu (European Forestry Commission -EFC),
- Gıda Kodeksi Komisyonu (Codex Alimentarius Commission),
- Gıda ve Tarım İçin Genetik Kaynaklar Komisyonu (Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture -CGRFA),
- Bitki Sağlığı Tedbirleri Komisyonu (Commission on Phytosanitary Measures-CPM)

Bunların yanında ülkemiz 2008-2010 yılları arasında Konsey’de üye olarak yer almış olup, küresel gıda güvenliğini güçlendirmeye yönelik çalışmalara katkıda bulunmuş ve bu çerçevede FAO çalışmaları güçlü bir şekilde desteklenmiştir. Sayın Başbakanımızın 2009 yılında 36. FAO Konferansına ve Gıda Güvenliği Zirvesi’ne katılarak iki konuşma yapmış olmaları bu çalışmalara verilen önemin bir göstergesidir.

FAO'daki temsil faaliyetleri kapsamında yakın zamanda ülkemizin komite ve komisyonlarda aldığı sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir:

- Konferans Komitesi – Harici Bağımsız Değerlendirme çalışmalarının takibi çerçevesinde 3. çalışma grubu üyeliği (CoC-IEE; Conference Committee- Independent External Evaluation follow up, 2009)
- Konsey üyeliği (2008-2010)
- Gıda Güvenliği Komitesi (CFS) Başkan yardımcılığı (2008 - 2009)
- Ormancılık Komitesi (COFO) Başkan Yardımcılığı (2009 – 2010)
- Tarım Komitesi (COAG) Başkanlığı (2009-2010)
- Tarım Ürünleri Sorunları Komitesi (CCP) Başkan Yardımcılığı (2009-2010)
- 139. Konsey Toplantısı Başkan Yardımcılığı (2010)
- Avrupa Tarım Komisyonu (ECA) İcra Kurulu Üyeliği (2009 – 2012)
- 36. FAO Konferansı 1. Komisyon Başkan Yardımcılığı (2009)

Ayrıca, 2010 yılında FAO Sekreteryası'nda görevli Türk vatandaşı bulunmazken, bu konuyu her düzeyde sürekli gündeme getirmemiz sonucunda ülkemiz 2011 yılında FAO Sekreteryası'nda tam temsil edilen ülkeler arasına girmiştir. Mevcut durumda FAO Sekreteryası'nda beş Türk vatandaşı çalışmaktadır. Bununla birlikte üst düzey pozisyonlarda temsil konusunda halen çaba harcanmasına gereksinim bulunmaktadır.

FAO'nun Geleceği:

Bilindiği gibi açlık ve yetersiz beslenme çağımızın en acil çözüm gerektiren sorunlarının başında gelmektedir. Temel gıda fiyatlarının izlediği yüksek seyir özellikle az gelişmiş ülkeleri olumsuz etkilemektedir. Gıda fiyatlarının önümüzdeki yıllarda da artmaya devam edeceği beklenmektedir. Pek çok ülkede açlık isyanları yaşanmakta olup, gıda güvenliğini sağlamak etik bir yükümlülük olmanın yanında, dünyada huzur ve istikrarı sağlamak bakımından stratejik bir gereklilik olarak da ortaya çıkmaktadır. FAO'nun tahminlerine göre, artan dünya nüfusunu besleyebilmek için tarımsal üretimin 2050 yılına kadar %70 oranında artırılması gerekmektedir. Bu tablo ışığında temel işlevi dünyada gıda güvenliğinin sağlanması, tarımsal üretimin artırılması ve kırsal kalkınmasının temini olan bir örgütün önemi izahattan varestedir.

Bununla birlikte FAO'nun geleceğinin ve misyonunu tam olarak yerine getirmesinin içinden geçmekte olduğu, yukarıda da değinilen reform sürecinin başarısı ile doğrudan bağlantılı olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim, anılan reform sürecini tetikleyen, FAO'nun kuruluşunun üzerinden 60 yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen, dünyada açlık ve yetersiz beslenmeye maruz kalan insan sayısının azalmak yerine artarak yaklaşık 1 milyar kişiye ulaşması nedeniyle FAO'ya yöneltilen eleştirilerin çoğalması olmuştur. Sözkonusu eleştiriler üzerine FAO tarafından 2007 yılında bağımsız bir uzmanlar paneline yaptırılan harici denetim sonucunda yayınlanan rapor FAO'nun aksayan yönlerini açıklıkla ortaya koymanın yanında, FAO'nun işlevini yerine getirecek başka bir örgüt bulunmadığını

FAO'nun tahminlerine göre, artan dünya nüfusunu besleyebilmek için tarımsal üretimin 2050 yılına kadar %70 oranında artırılması gerekmektedir.

ve FAO mevcut olmasaydı uluslararası camianın yine benzer bir örgüte gereksinim duyacağını, başka bir deyişle dünyanın FAO'ya ihtiyacı olduğunu da ortaya koymuştur.

Nitekim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri aynı platformda eşitler olarak bir araya getiren, sivil toplum ve özel sektörün görüşlerini duyurmasına imkan sağlayan mekanizmalar sunan ve tarım ve kırsal kalkınma konusunda bir uzmanlık merkezi olarak faaliyet gösteren küresel düzeyde başka bir örgüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte, aynı alanlarda faaliyet gösteren pek çok değişik yapıda oluşum bulunmakta olup, FAO'dan küresel bir örgüt olarak beklenen, gıda güvenliğinin sağlanması ile ilgili uluslararası çabaları koordine etmek, bu konuda politika belirlemek bakımından temel yapılanma olarak hareket etmek ve ihtiyaç duyan ülkelere teknik destek sağlamaktır. FAO'nun bu işlevleri tam olarak yerine getirmesi, mevcut durumda başarılı bir seyir izlediği genel olarak kabul edilen reform sürecinin süratle tamamlanmasına bağlıdır. Aksi durumda FAO'nun, diğer aktörler tarafından dikkate alınmayan atıl bir yapıya dönüşme riski bulunmaktadır. Bu durumun ise, küresel düzeyde takip ve önlem alma bakımından gıda güvenliğini olumsuz etkileyeceği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, dünyanın çıkarının FAO'nun işlevlerini tam olarak yerine getirebilecek bir yapıya dönüştürülmesi yönünde olduğu gerçeğinden hareketle, ülkemiz de dahil olmak üzere üye ülkeler FAO'nun reform sürecini güçlü şekilde desteklemektedirler.

Dünyanın çıkarının FAO'nun işlevlerini tam olarak yerine getirebilecek bir yapıya dönüştürülmesi yönünde olduğu gerçeğinden hareketle, ülkemiz de dahil olmak üzere üye ülkeler FAO'nun reform sürecini güçlü şekilde desteklemektedirler.

Avrupa Sosyal Piyasa Ekonomisi Modeli: Lizbon Antlaşması'nın Düşündükleri

---

Özgür ÇALIŞKAN

Dış Ticaret Uzmanı, T.C. Ekonomi Bakanlığı

I. Giriş

13 Aralık 2007 tarihinde Lizbon'da Avrupa Birliği (AB) üyesi devletler tarafından imzalanarak 1 Aralık 2009 itibariyle yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, AB Kurucu Antlaşmalarında önemli değişiklikler yapmıştır¹. Antlaşma, iki temel maddeden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, kurumsal yapı ve amaçlara ilişkin çoğu hükmü bünyesinde barındırmakta olan Avrupa Birliği Antlaşmasını (ABA) tadil eden bölümdür; ikincisi ise bundan sonra adı AB'nin İşleyişi Hakkındaki

---

1 Niteliği itibariyle birtadil antlaşması olan Lizbon Antlaşması, 1 ve 2. maddelerinde Kurucu Antlaşmalara dair değişikliklere yer vermekte, 3-7. maddelerinde son hükümler yer almakta, bunun yanında Antlaşmaya ekli çok sayıda protokol ve bildiri bulunmaktadır. Lizbon Antlaşması'nın tam metni için: O.J. 2007 C-306/01 (17 Aralık 2007) <http://europa.eu/Lizbon_treaty/full_text/index_en.htm> (Erişim:01.04.2011).

Antlaşma (ABİHA) olarak değiştirilen Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşmayı değiştiren kısımdır².

Lizbon Antlaşması'nın getirdiği dikkat çekici değişikliklerden birisi, ABA'nın 3. maddesinin 3. fıkrasında AB'nin amaçları arasında "sosyal gelişmeyi ve tam istihdamı amaçlayan yüksek rekabetçi sosyal piyasa ekonomisi için çalışacağı" ifadesinin ilk defa kurucu antlaşma metnine girmesidir. Burada "sosyal piyasa ekonomisi" kavramı vurgusu öne çıkmakta ve temel kurucu antlaşmada ilk defa açıkça yer alması önem taşımaktadır. Çünkü Roma Antlaşması'nda ve sonradan yapılan tüm revizelerde "serbest rekabete dayalı açık piyasa ekonomisi" kavramı yer almaktadır.

Öte yandan 2007 yılında ABD'de başlayan daha sonra tüm dünyaya yayılan küresel ekonomik krizle beraber serbest piyasa ekonomisi modeline ilişkin büyük eleştiriler yöneltilmiş, bahse konu modelin kısıtları (özellikle kamunun düzenleme fonksiyonundaki eksiklikler) sıkça vurgulanır olmuştur. Alternatif bakışlar çerçevesinde, Avrupa'da II. Dünya Savaşı sonrasında uygulanan sosyal piyasa ekonomisine yönelik tekrar bir ilginin oluştuğu görülmektedir.

Bu çerçevede bu çalışmanın amacı, sosyal piyasa ekonomisi modelinin serbest piyasa ekonomisi modelinden farklarını vurgulayarak, Lizbon Antlaşması ile getirilen değişikliğe ilişkin bazı gözlemleri paylaşmaktır. Çalışmanın ilk bölümünde,

---

2 ABA ve ABİHA'nın birleştirilmiş tüm metni için: Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, **O.J. 2010 C-83/01** (30 Mart 2010).

geçen yüzyıldaki iktisadi örgütlenme biçimlerinin evrimi kısaca özetlenerek küresel eğilimlerle model tartışmaları arasındaki ilişkiye atıf yapılacaktır. Daha sonra serbest piyasa ekonomisi ve sosyal piyasa ekonomisi modellerine ilişkin kavramsal çerçeve verilecek ve iki model arasındaki temel farklara vurgu yapılacaktır. Dördüncü bölümde ise bahse konu ekonomik modellerin AB düzleminde yer alışları tarihsel akış içinde incelenecek ve Lizbon Antlaşması'na kadar geçen süreç özetlenecektir. Son bölümde ise Lizbon Antlaşması ile getirilen değişikliğe ilişkin bir sonuç değerlendirmesi yapılacaktır.

II. Geçen Yüzyılın Kısa Tarihi: İktisadi Modellerin Mücadelesi

Yaşadığımız son yüzyıl insanların iktisadi faaliyetlerini koordine etmek üzere oluşturdukları iktisadi örgütlenme biçimlerinin (üretim tarzlarının) mücadelesi olarak okunabilir. Yüzyılda temelde üç ana örgütlenme biçiminden bahsetmek mümkündür³: Piyasa Ekonomisi (Serbest Piyasa Ekonomisi, Sosyal Piyasa Ekonomisi), Sosyalizm (Merkezi Planlama, Piyasa Sosyalizmi) ve Karma Ekonomi (Devletçilik ağırlıklı, özel teşebbüs ağırlıklı).

Yüzyıl içinde, ünlü “Commanding Heights: The Battle for the World Economy” belgeselinde anlatıldığı gibi, ekonominin tepelerine hakim görüşlerin evrimi gözlenebilir⁴: Yüzyılın ilk yarısında serbest piyasa

3 G. Akalın (2003), “Piyasa Ekonomisinin Neresindeyiz?”, **TİSK İşveren Dergisi**, 41(12), Eylül, s.21.

4 D. Yergin and J. Stanislaw (2002), Commanding Heights: The Battle for the World Economy, <<http://www.pbs.org/wgbh/commandingheights>>, (Erişim:01.04.2011).

ekonomilerinin yaşadığı bunalım ve krizler, bunların yol açtığı dramatik ekonomik ve sosyal sorunlar ve iki büyük dünya savaşına giden süreçte bahse konu sosyo-ekonomik bunalımların etkisi, merkezi planlama ekonomilerinin geniş bir coğrafyada yükselişi, piyasa ekonomilerinde Keynesyen politikaların yaygınlaşması, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kıta Avrupası'nda karma model uygulamaları ve serbest piyasa ekonomisine yeni sosyal boyutların eklenmesi ve kendi içinde değişimler yaşayan Anglo-Sakson serbest piyasa modelinin varlığını sürdürmesi şeklinde genel bir resim çizilebilir.

Yüzyılın son çeyreğinde merkezi planlama sisteminin rekabet gücünü kaybedip piyasa ekonomisi karşısında gerilemesi ile birlikte küresel ölçekte ibre piyasa ekonomisine doğru kaymıştır. Merkezi planlama ekonomileri büyük oranda piyasa ekonomisi modelini uygulamaya koymuşlar, Kıta Avrupası'ndaki karma modeller de serbestleşme yönünde evrilmiştir. Bu dönemde Çin Halk Cumhuriyeti bile ekonomisini aşamalı olarak dışa açmış ve günümüzde “piyasa sosyalizmi” adı verilen bir modeli uygulamıştır. Karma modeller de 1980 sonrası dönemde uluslararası ekonomik kuruluşların da başat rol oynadığı neo-liberal dalga ile beraber serbest piyasa ekonomisi sistemine kaymışlardır. Daha sonraları Washington Uzlaşısı başlığı altında toplanan politikalar uygulamaya koyulmuş, küreselleşme zamanla ivme kazanmış, ülkeler sermayenin neredeyse tam hareketliliğine dayanan, üretim yapılarının parçalandığı ve uluslararası sermayenin ucuz işgücüne sahip alanlara kaydığı ve ticaretin daha serbestleştiği ve küresel rekabetin arttığı bir küresel ekonomi ortaya çıkmıştır.

Son 30 yılda yaşanan bu büyük değişim ve dönüşüm doğrusal ve sorunsuz olmamış; 1990'lardan itibaren sıkça yaşanan krizler, krizlerin getirdiği ekonomik ve sosyo-politik istikrarsızlıklar, küreselleşmenin olumsuz yönlerinin ortaya çıkması ve geniş halk kitlelerinde küreselleşmeye karşı oluşan tepkiler, 2000'li yılların sonunda tekrar serbest piyasa ekonomisinin tartışılmasına, piyasa güçlerinin düzenlenmesinin ve ekonominin sosyal boyutlarının daha yoğun şekilde gündeme alınmasına neden olmuştur. Son dönemde Washington Uzlaşısı politikaları yoğun olarak eleştirilmiş ve genelde terk edilmeye başlanmıştır. Son küresel krizle beraber ibrenin ekonomide serbestleştirmeden, düzenleyici yapıların güçlendirilmesine ve devletin daha aktif ekonomik politikalar takip etmesini öngören Keynesyen yaklaşıma kaydığı gözlemlenebilir.

III. Kavramsal Çerçeve: Serbest ve Sosyal Piyasa Ekonomileri

Geçen yüzyılda yaşanan bu ekonomik örgütlenme biçimleri mücadelesinde Kıta Avrupası'nda piyasa ekonomisi başlığı altında yer verilen ama serbest piyasa ekonomisine sosyal boyutlar ekleyen ve piyasa güçlerinin disiplininin amaçlandığı özgün bir ekonomik model oluşturulmuş, zaman içinde uluslararası ekonomik değişimlere uyum sağlama ve ulusal sorunlarla mücadele çerçevesinde bahse konu model değişim ve gelişim göstererek günümüze kadar gelmiştir. Öte yandan 1973 yılında AB'ye katılan İngiltere'de ise serbest piyasa ekonomisi olarak kategorize edilen Anglo-Sakson piyasa modeli uygulanmıştır. Özellikle

Son küresel krizle beraber ibrenin ekonomide serbestleştirmeden, düzenleyici yapıların güçlendirilmesine ve devletin daha aktif ekonomik politikalar takip etmesini öngören Keynesyen yaklaşıma kaydığı gözlemlenebilir.

1980'lerden itibaren Kıta Avrupası Modeli ile Anglo-Sakson Modeli farklılaşması AB düzlemindeki politika yapım süreçlerinde gerilimlere ve mücadelelere neden olmuş ve bu mücadelenin Lizbon Antlaşması'na da doğrudan yansıyan yönleri ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede bahse konu modeller serbest piyasa ekonomisi modelinden başlanarak kısaca tanımlanacak, daha sonra sosyal piyasa ekonomisi modelinin hangi noktalarda farklılaştığı vurgulanacaktır. İki modelin AB düzleminde yarışmasının/mücadelesinin Lizbon Antlaşması'na kadarki seyri kısaca özetlenecektir.

A. Serbest Piyasa Ekonomisi

Genel anlamda piyasa, ekonomide mübadelelerin yapıldığı yani özel mülkiyetin devir edildiği alanlardır. Piyasa ekonomisi, özel mülkiyetin var olduğu ve devir edilebildiği, işbölümünün bulunduğu ve iktisadi ajanın müteşebbis olduğu, sözleşme ve girişim özgürlüklerinin tanındığı, özel teşebbüsün esas alındığı, rekabetçi serbest fiyatların kaynakları merkezi olmayan şekilde tahsis ettiği, bir gönüllü mübadeleler yumağı olup; gayrişahsî ve kendiliğinden oluşan sürekli dev açık artırma ve iktisadi örgütlenme biçimidir. "Görünmez el" yaklaşımına göre rekabetçi serbest piyasa mekanizması, merkezi bir yönlendirmeyi gerektirmeden, bir ekonominin kaynaklarını alternatiflerine göre en etkin şekilde tahsis edebilir⁵.

---

5 Akalın (2003), s.22.

Piyasa Ekonomisi'nin temel unsurlarını şu şekilde sıralamak mümkündür⁶: (1)Bireycilik ve özel çıkarın maksimizasyonu, (2)Özel mülkiyetin varlığı ve özel mülkiyetin devir edilebilir olması, (3)İktisadi ajan olarak müteşebbisin kabulü ve desteklenmesi, (4) Rekabet, mübadele ve sözleşme özgürlüğü, (5)Fiyat mekanizması (görünmez el) ve serbest fiyatların tüketici tercihleri ile belirlenmesi, (6)Piyasalara giriş ve çıkışın serbest bulunması, (7)Sınırlı devlet ve tarafsız vergi (8)Ekonomik hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması.

Serbest piyasa ekonomisinin dayandığı Klasik İktisat Okulunun görüşleri, Sanayi Devrimi sonrasında hızla Batı toplumlarında yayılmış ve özellikle 19. yüzyılda ekonomi yönetimlerinin tepelerine hâkim olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren serbest piyasa ekonomisi sistemine eleştiriler ve itirazlar yükselmiş ve piyasa sisteminin laissez-faire tarzından birtakım sosyal boyutların kısmi olarak sisteme eklenmesi yapılar evrilme gerçekleşmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında ise serbest piyasa ekonomisi sistemi büyük bir kriz ve bunalım yaşamış ve bu krizin derin sosyal etkileri ve maliyetleri olmuştur.

Bu süreci analiz eden, -günümüzdeki küreselleşme ve AB'deki ekonomik model tartışmalarına da ışık tutabilecek-, en köklü serbest piyasa ekonomisi eleştirilerinden birisi K. Polanyi tarafından Büyük

---

6 Akçay, B. (2008), "AB'nin Ekonomik Kriterleri ve Türkiye", **Maliye Dergisi**, 155, ss.15-23; Akalın (2003), ss.22-23; Aktan, C.C. (2006), "Sosyal Piyasa Ekonomisi", <www.canaktan.org> (01.04.2010), ss.2-3.

Dönüşüm kitabında dile getirilmiştir⁷. Polanyi, bireyin özgürlüğünün, piyasa güçlerinin (özellikle sermayenin) sosyal denetim altında olmasına bağlı olduğunu savunmakta, piyasanın serbestleştirilmesi ile onun olumsuz yönlerini sınırlamaya yönelik karşıt hareketleri modern toplum dinamiklerinin “çifte hareketi” olarak nitelendirmektedir. Polanyi’ye göre, piyasa toplumunun temel özelliklerinden biri; sosyal olarak çözülmüş (disembedded), sosyal ve politik kurumlardan kopmuş ve köksüzleşmiş olmasıdır. Polanyi, böylesi bir piyasanın insanlarda güvensizlik ve toplumsal endişe yaratacağını vurgulamaktadır. Bu nedenle toplum ve devlet tarafından oluşturulacak koruyucu karşı hareketlerle; devlet müdahalesi ve sosyal politikalar yoluyla piyasanın toplumsal ve siyasal kurumlardan tümüyle kopmasının ya da onlardan bağımsızlaşmasının önüne geçilmelidir⁸.

Polanyi’ye göre aksi durumun sonuçları Avrupa’da yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan ve sonu büyük yıkımla biten siyasi ve sosyal gelişmelerin ortaya çıkmasıdır. Kendi kendini düzenleyen ve dengesini sağlayan piyasa fikrinin düpedüz ütopya olduğunu vurgulayan Polanyi, böyle bir sistemin toplumun insani ve doğal özünü yok etmeden uzun süre devam etmesinin olanaksız olduğunu ve toplumun kendisini savunmak için bazı koruyucu önlemler alacağını belirtmektedir. II. Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası sistemde kısmen (Embedded Liberalizm, Bretton Woods Uzlaşısı), büyük bir felaket yaşayan Kıta Avrupası’nda yoğun

7 Polanyi, K. (1944), **The Great Transformation**, New York: Beacon Pres, 2001.

8 Çelik, A. (2004), “AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar”, **Birikim**, 184-185, ss.73-74.

şekilde “koruyucu tepkiler ve politikalar”; düzenleyici yapılar ve sosyal politikalar olarak ekonomi politikası yapım süreçlerine hâkim olmuştur.

B. Sosyal Piyasa Ekonomisi

Sosyal piyasa ekonomisi, serbest piyasa ekonomisine yapılan eleştirileri de dikkate alan ve II. Dünya Savaşı sonrasında Kıta Avrupası ekonomik sisteminde ağırlığı ortaya çıkan modeldir. Model temel olarak rekabet ekonomisi temeline dayalı özgür girişimi, piyasa ekonomisi faaliyetleri içinde güvence altına alınan sosyal güvence ile bağdaştırmayı hedeflemektedir. Yani sistem “piyasada özgürlük” ve “sosyal eşitlik” ilkelerinin uzlaşısına dayanmaktadır.

Sosyal piyasa ekonomisini kavram olarak ilk kullanan Ordo liberallerinden Alfred Müller-Armack, II. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın ilk Ekonomi Bakanı Ludwig Erhard'ın danışmanı ve genel sekreteri olarak görev yapmıştır. Sosyal piyasa ekonomisi, ilk olarak sosyal güvenlik ve sigorta sisteminin 19. yüzyıl sonlarında oluşturulduğu Almanya'da uygulamaya konulmuş, Kıta Avrupası'nda yaygınlık kazanan bir model olmuştur. Zaman içinde ulusal ve küresel gelişmelere paralel olarak modele ilişkin kapsamlı reformlar yapılmıştır⁹.

Sosyal piyasa ekonomisinin tanımından çıkarılabileceği gibi özgürlük, rekabet ve sosyallik üç temel unsur olarak öne çıkmaktadır. Modelin, serbest piyasa ekonomisinden büyük oranda farklılaşması sosyallik boyutun ele alma biçiminde ve devlete bakış açısında görülmektedir.

Sosyal piyasa ekonomisi, serbest piyasa ekonomisine yapılan eleştirileri de dikkate alan ve II. Dünya Savaşı sonrasında Kıta Avrupası ekonomik sisteminde ağırlığı ortaya çıkan modeldir.

9 Aktan (2002), ss.1-2.

Sosyal piyasa ekonomisine yapılan eleştirilerin odağında devlete yüklenen sorumlulukların genişliği ve büyüyen ve hantallaşan devletin yol açtığı sorunlar bulunmaktadır.

Sosyalizm kavramı, genel anlamda tüm toplum üyelerinin ekonomik ve sosyal sorunlara karşı korunmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda devletin şu eksenlere yönelik aktif politikalarının ve önceliklerinin olmasını önermektedir¹⁰: (1)Sosyal adalet ve adil gelir dağılımı, (2)Sosyal güvenlik, (3)Sosyal sigorta (İşsizlik, kaza, yaşlılık, hastalık ve saire sosyal sorunlara karşı toplum üyelerinin sigortalanması), (4)Sosyal refah, (5) Sosyal katılım (Sosyal tarafların toplumsal kararlara katılımının sağlanması. Örneğin, çalışma yaşamında işçi ve işverenlerin katılımı ve uzlaşması ile toplu sözleşmelerin imzalanması), (6)Sosyal barış (sosyal katılım ve uzlaşmanın araç olarak kullanılması), (7) Sosyal dayanışma ve yardımlaşma.

Sosyal piyasa ekonomisinin farklılaştığı temel noktalardan diğeri devlet ve kamu politikalarına bakıştır. Model taraftarları, Klasik İktisat Okullarının “minimal ve sınırlı devlet” anlayışını eleştirirler ve “mümkün olduğu kadar piyasa, gerektiği kadar devlet” yaklaşımıyla “sosyal devlet” vurgusu yaparlar. Onlara göre devlet aktif, yapıcı, düzenleyici ve fonksiyonel olmalıdır. Devlet rekabete işlerlik kazandırmak için fonksiyonel bir rol üstlenmelidir ve temel sosyal amaçları gerçekleştirmek için ekonomiye müdahale etmeli ve önlemler almalıdır.

C. Sosyal Piyasa Ekonomisine Güncel Eleştiriler

Sosyal piyasa ekonomisine yapılan eleştirilerin odağında devlete yüklenen sorumlulukların genişliği ve büyüyen ve hantallaşan devletin yol açtığı sorunlar bulunmaktadır. Devletin ekonomik alandaki

10 Aktan (2002), ss.2-3.

faaliyetlerinin yaygınlığının ekonomide kaynak dağılımının etkinliğini bozacağı, ekonomik ve politik yozlaşmalara neden olacağı, kamu yetkilerinin ve politikalarının sınırlarının belirlenmesinde güçlükler bulunduğu ileri sürülmektedir. Model, devletin ekonomik güç ve faaliyetlerinin sınırlandırılmasına ilişkin açık düzenlemeler öngörmemekte, uygulanan politikaların ve maliyetlerinin sürdürülebilirliğini göz ardı edilebilmekte ve rekabetçiliği geliştirmede cılız yaklaşım sergilemektedir. Modeli uygulayan Kıta Avrupası ülkelerinde, sosyal amaçları gerçekleştirmek için özellikle 1950-1980 döneminde devletin ekonomik müdahaleleri artmış ve devletin ekonomideki payı büyümüştür. Büyüyen sosyal devletin de, ekonomik, mali ve sosyal maliyetleri ortaya çıkmış, ekonomik maliyetlerin sürdürülebilirliğinde ve küresel rekabet gücünde sorunlar görünür hale gelmiştir. Günümüz küresel rekabet ortamında Kıta Avrupası sosyal refah devleti ülkeleri büyük zorluk yaşamakta, zorunlu reformlar uygulanmaya çalışılmakta veya reformlar için baskı daha da artmaktadır (Bu nokta'da 2000'li yılların başında mal ve faktör piyasalarına ilişkin kapsamlı reformlar –ki bu reformların sosyal devleti önemli oranda aşındırdığı eleştirileri yoğun şekilde yapılmıştı– yapan Almanya'nın son yıllarda rekabet gücündeki gelişme dikkat çekmektedir). Özellikle son küresel krizle beraber kamu maliyelerinde büyük kötüleşme görülen Kıta Avrupası ülkelerinin, kamu maliyelerini sürdürülebilir yapıya kavuşturmak ve küresel rekabet güçlerini arttırmak için sosyal maliyeti yüksek ve politik olarak uygulanması zor reformları yapması kaçınılmaz görünmektedir. Bu süreçle beraber sosyal piyasa ekonomisi modelinin nasıl bir şekil alacağı da önem arz etmektedir.

Özellikle son küresel krizle beraber kamu maliyelerinde büyük kötüleşme görülen Kıta Avrupası ülkelerinin, kamu maliyelerini sürdürülebilir yapıya kavuşturmak ve küresel rekabet güçlerini arttırmak için sosyal maliyeti yüksek ve politik olarak uygulanması zor reformları yapması kaçınılmaz görünmektedir. Bu süreçle beraber sosyal piyasa ekonomisi modelinin nasıl bir şekil alacağı da önem arz etmektedir.

Diğer temel eleştiri, modelin bireyselliği daha geri plana atan yoğun “sosyallik” vurgusu üzerinedir. Bu çerçevede sosyallik ilkesine göre toplumun ve devletin çıkarları bireysel çıkarlara karşı kesin üstünlüğe sahip olduğu ve bu yaklaşımın bireyselliği önemli oranda aşındırdığı eleştirisi yapılmaktadır. Bireysellik ilkesine göre birey, birtakım kolektif kurum ve varlıklardan daha üstün bir özelliğe sahiptir. Bireysellik ilkesini savunanlara göre, “toplumun çıkarı”, “kamu yararı” gibi kavramlar oldukça belirsiz ve tanımlanması zor kavramlardır. Bireyselliğe bu bakış farklılığının Kıta Avrupası ile Anglo-Sakson ekonomileri (özellikle ABD) arasında girişimcilik, inovasyon, risk sermayesi ve rekabetçilik konularındaki farklılıkların temeli olduğuna dair görüşler vardır. Bahse konu bakışın kurumsal düzenlemeleri etkilediği, yapısal reformları zorlaştırdığı ve ekonominin ekonomik şoklara karşı uyum kabiliyetini zayıflattığı ve dolayısıyla Avrupa’nın verimlilik ve rekabetçi yapısına olumsuz etkileri olduğu ileri sürülmektedir.

AB veya Kıta Avrupası ekonomileri ile Anglo-Sakson ekonomilerinin ekonomik performanslarını karşılaştıran çalışmalar da yukarıdaki eleştirilerin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. 1970’den sonraki 10 yıllık dönemler itibariyle büyüme oranları, işgücü verimliliği (kısmen) ve özellikle toplam faktör verimliliği açısından AB’nin ABD karşısında kayda değer bir üstünlüğü ortaya çıkmamış, aksine 2000’li yıllarda AB’nin büyüme, faktör verimliliği ve inovasyon göstergelerinde ABD’nin oldukça gerisinde kaldığı görülmüştür¹¹.

11 Blanchard, O.(2004), “The Economic Future Of Europe”, Journal of Economic Perspectives, 8(4), ss.3-26; Ark, van B.,

IV. AB Düzleminde Çarpışan Ekonomik Modeller

ABüyesi ülkelerde yukarıda özetlenen küresel gelişmeler sırasında iki ayrı model oluşmuş ve bu modeller yan yana uygulanmışlardır: (1)Anglo-Sakson serbest piyasa ekonomisi modeli (İngiltere'nin başını çektiği gevşek bir AB yanlıları), (2)Kıta Avrupası sosyal piyasa ekonomisi modeli (Almanya ve Fransa'nın başını çektiği federatif karakteri daha belirgin bir AB yanlıları).

AB düzleminde bu iki model arasında 1980'lerin sonlarına kadar büyük bir mücadele ve anlaşmazlık yaşanmamıştır. Şöyle ki Avrupa entegrasyonu, temelde ekonomik bir temele dayalı olarak başlamış ve bütünleşmenin ilk 30 yılına ekonomik bütünleşme yaklaşımı egemen olmuştur. Roma Antlaşması, sosyal boyutları ve sosyal alanı ekonomide sağlanan entegrasyona bağlamış ve piyasa güçlerinin kontrolü ve sosyal alana ilişkin oldukça kısıtlı hükümler içermiştir. Burada, başarılı bir ekonomik bütünleşmenin sonucunda, topluluk içinde bir sosyal entegrasyonun sonuç olarak sağlanacağı öngörülmüştür.

Ancak 1980'lerde Keynesyen iktisat politikalarının ve ona dayalı sosyal uzlaşmanın (Polanyi'nin çifte hareket kavramı, Embedded Liberalizm veya Bretton Woods Uzlaşısı) sona ermesi, ulus devletlerin ekonomi politikalarını uygulamadaki etkinliklerinde görülen aşınma ve AB özelinde Güney genişlemesi ile birlikte sosyal damping tehlikesi tartışmalarının ortaya çıkması, sosyal politikaların AB düzleminde de ele alınması ve bir

---

M. O'Mahony and M.P. Timmer (2008), "The Productivity Gap between Europe and the U.S.: Trends and Causes", *Journal of Economic Perspectives*, 22(1), ss. 25-44.

Kıta Avrupası Modeli taraftarlarınca, küreselleşmenin ve serbest piyasa ekonomisi uygulamalarının sosyo-ekonomik dengeyi bozucu etkilerinin kontrol edilmesi için, sosyal politikaya ilişkin politikaların AB düzeyinde oluşturulmasının gerekli olduğunun altı çizilmektedir.

“Avrupa Sosyal Alanı” yaratılması düşüncesi gündeme gelmiş ve bir “sosyal şart” hazırlanmaya başlanmıştır. Bu dönemde Tek Senet ve ardından Maastricht Antlaşması ile derinleşme sürecinde AB’nin yetkileri ve uluslararası yapıları daha genişlemiş ve güçlenmiştir. Özellikle Ekonomik ve Parasal Birlik kapsamında üye devletlerin para politikasına ilişkin yetkilerinin ulus üstü yapıya aktarımı ve maliye politikalarına getirilen sınırlamalar, üye devletlerin ekonomi politikası araçlarında önemli bir değişime işaret etmektedir. AB Sosyal Şartı ve Maastricht Antlaşması müzakereleri sırasında, AB’nin sosyal politikadaki oynaması gereken rol konusunda bahse konu iki farklı modelin çekişmesi açıktan keskin şekilde ortaya çıkmış ve mücadele günümüze kadar gelmiştir.

Kıta Avrupası Modeli taraftarlarınca, küreselleşmenin ve serbest piyasa ekonomisi uygulamalarının sosyo-ekonomik dengeyi bozucu etkilerinin kontrol edilmesi için, sosyal politikaya ilişkin politikaların AB düzeyinde oluşturulmasının gerekli olduğunun altı çizilmektedir. Üye ulus devletler düzeyinde bahse konu sorunlarla baş etmek giderek zorlaşmaktadır. Bu çerçevede işçi örgütleri (Avrupa sendikaları) ve geniş bir sivil toplum bloğu da sosyal politika ve düzenleyici yapılar konusunda AB’nin ulusal üstü karar süreçlerinin güçlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anglo-Sakson Modeli yanlıları ise AB ölçeğinde bir sosyal politika ile sosyal politika alanlarında üye devletlerin yetkilerinin ulus üstü yapıya devrine ve bu alanda nitelikli oçokluğu ile karar verilmesine karşı çıkmakta ve sosyal politikanın ulusal devletlerin yetki alanında kalmasında ısrar etmektedir. Bu alanda

yapılacak düzenlemelerle üye devletlerin rekabet gücünün zayıflayacağı, işgücü piyasasına ilişkin mikro ekonomik reformların yapılmasının güçleşeceği, ortak politikaların uygulamasında güçlükler olacağı gibi nedenler sıkça vurgulanmakta, AB'nin önde gelen işveren kuruluşu birliği (UNICE) de bu görüşe yakın durmaktadır.

İngiltere, özellikle 1980'lerden bu yana ortak bir AB sosyal politikası oluşturulmasına ve bu konuda AB organlarının yetkilerinin artırılmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. İngiltere'nin direktmesi nedeniyle Maastricht Antlaşması'na sosyal politika ile ilgili hükümler eklenememiştir. Bu nedenle İngiltere dışındaki 11 AB üyesi kendi aralarında sosyal hakları güvence altına alan Topluluk Sosyal Şartı'nı kabul etmişlerdir. Böylece bu alanda "iki vitesli AB" süreci ortaya çıkmıştır. İşçi Partisi'nin iktidara gelmesinden (ki yaklaşık 13 yıl iktidarda kalmıştır) sonra 1997'de Sosyal Şartı da içeren Amsterdam Antlaşmasını imzalamasına karşın, İngiltere, AB içinde sosyal politikaya karşı tavrını sürdürmüştür.

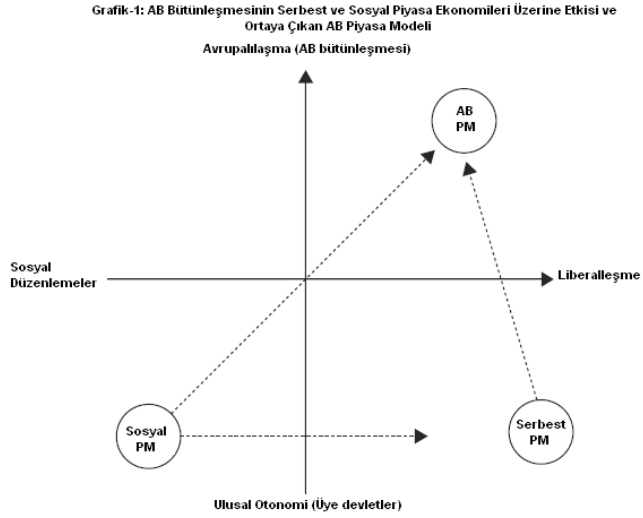
A. Avrupa Birliği Hukukunun Etkisi

Öte yandan AB'nin kendine özgü uluslararası kurumsal yapılanması ve karar alma sürecinin (Topluluk Yöntemi) ve AB hukukunun (özellikle Avrupa Birliği Adalet Divanının (ABAD) yargısal aktivizmi), AB'nin ekonomik modelinin oluşumunda ve gelişiminde önemli rol oynadığını vurgulamak gerekmektedir¹².

12 Scharpf, F.W. (2010), "The asymmetry of European integration, or why the EU cannot be a social market economy", **Socio-Economic Review**, 8(2), ss. 211-250.

AB bütünleşmesinde zaman içinde ABAD'ın yargısal aktivizmi ile üye ülkeler açısından, AB hukukunun üstünlüğü ve önceliği (1964 Costa v.Enel Kararı) ve doğrudan etkili olması (1963 Van Gend en Loos Kararı) özellikleri öne çıkmıştır. ABAD'ın kararlarının genellikle üye devletlerin düzenleme alanlarını sınırlayıcı ve ticareti daha serbestleştirici yönde olduğu görülmektedir (Özellikle 1974 Dassonville Kararı ve 1979 Cassis de Dijon Kararı). Bu çerçevede AB'nin uluslararası hukuk yoluyla ilerleyen bir bütünleşme süreci olduğu söylenebilir.

Yine aynı şekilde ortak pazarla ilgili konularda gerek ABAD gerekse AB uluslararası kurumları ve karar alma süreci piyasanın önündeki engelleri azaltma ve kaldırma (negatif entegrasyon) yönünde hareket ederken; sosyal piyasa ekonomisinin gerektirdiği alanlarda (özellikle sosyal politikalarda) ortak politika oluşturulmasında

(pozitif entegrasyon) oybirliği gerekmesi (dolayısıyla serbest piyasa ülkelerinin veto haklarını kullanmaları) ve bu alanların temel olarak halen üye ulus devletlerin yetkisinde bulunması, ekonomik model gelişiminde ikili bir asimetriye neden olmuştur (Bu asimetri halen geçerlidir).

AB'nin 1957 yılından bu yana gelişimi dikkate alındığında, özellikle bahse konu asimetrinin sonucu olarak AB bütünleşmesinin, serbest piyasa ve sosyal piyasa ekonomilerine etkisi ve bugünkü Avrupa ekonomik modelinin konumunu Grafik-1'deki şekilde göstermek mümkündür.

V. Sonuç

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile Kurucu Antlaşmalarda yapılan tadil sonrasında Avrupa Birliği Antlaşmasının 3. maddesinde AB'nin amaçları arasında “sosyal gelişmeyi ve tam istihdamı amaçlayan yüksek rekabetçi sosyal piyasa ekonomisi için çalışacağı” ifadesi yer almaktadır. Burada “sosyal piyasa ekonomisi” kavramı vurgusu dikkat çekmekte ve temel kurucu antlaşmada ilk defa açıkça yer alması büyük önem taşımaktadır.

Bu değişiklik Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun (ETUC) ve Kıta Avrupası (özellikle Almanya-Fransa) bloğunun kısmi bir başarısı olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede Lizbon Antlaşması, sosyal piyasa ekonomisini savunan ve sosyal politikaların AB politikaları içinde ağırlığının artırılmasını isteyenler için, Avrupa entegrasyon sürecinde yeni bir ileri adım

ve kazanım olarak nitelenebilir¹³. Belirli sosyal politika konularında oybirliği koşulunun devam etmesi bir “Sosyal Avrupa” oluşturulması yolunda önemli bir engel olmaya devam etse de; AB entegrasyon sürecinin tümü dikkate alındığında, sosyal boyut bütünleşmenin temel alanlarından biri haline gelmiştir. Antlaşma ile AB yurttaşlarının temel hak ve özgürlükleri (sendikal ve sosyal haklar dahil), AB düzeyinde güvence altına alınmıştır.

Öte yandan ETUC, AB Anayasası hazırlanması ve daha sonra Lizbon Antlaşması’na uzanan uzun müzakere süreçlerinin her aşamasında sunmuş olduğu önerilerde Kurucu Antlaşmalardaki tüm “açık piyasa ekonomisi” kavramları yerine “sosyal piyasa ekonomisi” kavramının kullanılmasını önermiştir¹⁴. Lizbon Antlaşması sonrası Kurucu Antlaşma metinleri toplu incelendiğinde piyasa ekonomisi tabirinin Antlaşmalarda 6 yerde geçtiği görülmektedir: Avrupa Birliği Antlaşması’nın (ABA) 3. maddede sosyal piyasa ekonomisi şeklinde iken, Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma’nın (ABİHA) VIII. bölümünde ekonomi politikalarına ve parasal politikalara ilişkin 119 (2 defa), 120 ve 127. maddeler ile eklerdeki 4 no’lu protokolün 2. maddesinde “serbest rekabetçi açık piyasa ekonomisi” tabiri kullanılmaktadır. Burada tarafların görüşleri etrafında kısmi bir uzlaşmaya gidildiği ve bu tanımlamaların sonuçlarının zaman içinde belirginleşeceği söylenebilir. Burada Grafik-1’de ifade edilen ve uzun zamandır AB entegrasyon dinamiği olarak işleyen sürecin de Lizbon Antlaşması ile getirilen değişikliklerden nasıl etkileneceği önem arz etmektedir.

13 Çelik (2004), s.77.

14 ETUC (2009), Proposal for a Social Progress Protocol, <<http://www.etuc.org/a/5175>> (Erişim: 02.04.2011).

Diğer taraftan AB üyelik sürecinin temeli olan Kopenhag Kriterleri içinde ekonomik kriterler başlığı altında “işleyen piyasa ekonomisinin” varlığı şart koşulmakta ve aday ülkelerin ilerleme raporlarında piyasa ekonomisinin unsurlarına yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır. Sosyal politikaların ve piyasa ekonomisinin sosyal boyutlarının AB tarafından fazla sorgulanmadığı, değerlendirmede ağırlıklı bir yere sahip olmadığı eleştirisi sıkça yapılmaktadır. Kopenhag Kriterlerinde, sosyal piyasa ekonomisi tabirine yönelik bir değişimin görülüp görülmeyeceğinin de izlenmesi, gelecek açısından ipuçları taşıyabilir. Bu çerçevede AB'ye aday ülkeler (Türkiye, İzlanda, Makedonya ve Hırvatistan) için 9 Kasım 2010'da yayımlanan son ilerleme raporlarında¹⁵, önceki yıllara ait ilerleme raporlarına göre gerek başlıklandırma gerekse içerik yönünden bir değişim gözlenmemekte (özellikle işleyen bir piyasa ekonomisinin varlığının analiz edildiği kısımlarda); sosyal piyasa ekonomisi ifadesinin hiçbir raporda açıkça zikredilmediği görülmektedir.

Sonuçta, AB bütünleşmesinin dinamikleri (genişleme ve derinleşme), yaşanan ekonomik sorunlar, küreselleşme sürecinin getirdiği ekonomik ve sosyal sorunlar birlikte değerlendirildiğinde, AB'de piyasa ekonomisinin düzenlenmesi ve sosyal politika konuları farklı üye devletler ile sosyal ve siyasal güçler arasında temel ve artan oranda bir çekişme ve mücadele konusu olmaya devam edeceği öngörülebilir. Sorunun temelinde

---

15 Tüm ilerleme raporları için: DG Enlargement (2010), Enlargement Strategy and Progress Reports 2010, <http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2010_en.htm> (Erişim: 02.04.2011).

AB'nin gelecekteki en uygun ekonomik ve siyasal modelinin ne olması gerektiği tartışması yatmaktadır. Lizbon Antlaşması metnine bakıldığında AB'nin henüz ekonomik model konusunda net bir tavrının olduğunu söylemek zor görünmektedir.

Kaynakça

- Akalın, G. (2003), "Piyasa Ekonomisinin Neresindeyiz?", **TİSK İşveren Dergisi**, 41(12), ss.21-24.
- Akçay, B. (2008), "AB'nin Ekonomik Kriterleri ve Türkiye", **Maliye Dergisi**, 155, ss.11-38.
- Aktan, C.C. (2006), "Sosyal Piyasa Ekonomisi", <www.canaktan.org> (Erişim: 01.04.2011).
- Ark, van B., M. O'Mahony and M.P. Timmer (2008), "The Productivity Gap between Europe and the U.S.: Trends and Causes", *Journal of Economic Perspectives*, 22(1), ss. 25–44.
- Blanchard, O.(2004), "The Economic Future Of Europe", **Journal of Economic Perspectives**, 8(4), ss.3-26.
- Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, **O.J. 2010 C-83/01** (30 Mart 2010).
- Çelik, A. (2004), "AB Sürecinin En Uyumsuz Alanı: Sosyal Haklar", **Birikim**, 184-185, ss.72-82.
- DG Enlargement, Enlargement Strategy and Progress Reports 2010, <http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2010_en.htm> (Erişim: 02.04.2011).
- ETUC (2009), Proposal for a Social Progress Protocol, <<http://www.etuc.org/a/5175>> (Erişim: 02.04.2011).
- Polanyi, K. (1944), **The Great Transformation**, New York: Beacon Press 2001.

Avrupa Sosyal Piyasa Ekonomisi Modeli: Lizbon Antlaşması'nın Düşündürdükleri

Rodrik, D. (2005), "Feasible Globalizations," in M. Weinstein, ed., **Globalization: What's New?**, New York: Columbia University Press.

Scharpf, F.W. (2010), "The Asymmetry of European Integration, or Why the EU cannot be a Social Market Economy", **Socio-Economic Review**, 8(2), ss. 211-250.

The Lisbon Treaty, <http://europa.eu/Lizbon_treaty/full_text/index_en.htm> (Erişim: 01.04.2011).

A Legal Analysis on Post-Kyoto International Carbon Markets¹

Bağdagül KAYA CANER

Enerji Uzmanı, T.C. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)

Carbon markets may experience dramatic growth in coming years. However, this growth depends both on the outcomes of the global climate change deal and the legal structure of the carbon market created within. The Kyoto Protocol (KP) foresees that states must meet their quantified emission reduction targets primarily through national measures. However, the KP also offers its parties additional means of meeting their targets by way of three market-based mechanisms. These are international emissions trading (IET), clean development mechanism (CDM) and joint implementation (JI). The three mechanisms offer different structures and opportunities however all help stimulate green investment and serve the states to meet their emission targets in a cost-effective way. The so called 'carbon markets' which evolved in time with the enactment of the KP have gained significant momentum and profound weight in economy and energy policies.

---

1 Bu makale yazarın Queen Mary, University of London'da yaptığı yüksek lisans kapsamında sunmuş olduğu bir çalışmadan alınmıştır.

The current data indicates that the global carbon market is estimated to be worth €121 billion (\$170bn) in 2010, up 33% from last year, it is also suggested that traded volumes have increased by 5% in 2009, to a total of 8.4 billion metric tons of carbon dioxide equivalent (CO₂e). The CDM market is anticipated to reach 1.8 Gt in 2010, up 11% from 2009 levels, at a forecasted value of €22bn (\$31bn). Primary CER volume is expected to be only 240 Mt CO₂e in 2010 with a value of €2.2bn (\$3bn).²

The so called 'carbon markets' which evolved in time with the enactment of the KP have gained significant momentum and profound weight in economy and energy policies.

Within the IET structure: in 2009 alone Czech Republic sold 40 million Assigned Amount Units (AAUs) to Japan, Ukraine announced that it had agreed to sell 15 million AAUs to Japan, Latvia sold 2 million AAUs to Austria and 3 million AAUs to the Netherlands, additionally Hungary sold GHG emission units to Spain, Belgium and Japan, also Latvia intends to sell AAUs to Japan.³ It is alleged that these ex-Soviet Union and Eastern Europe countries currently have emissions 35% below 1990 levels leaving approximately which equals to 13 Gt CO₂ of surplus metric tons of carbon dioxide to sell under IET.⁴

2 Pointcarbon, Carbon 2010: Return to the Sovereign (2010). http://www.pointcarbon.com/polopoly_fs/1.1420234!Carbon%202010.pdf accessed 13 April 2011.

3 Deborah Murphy and John Drexhage and Peter Wooders, 'International Carbon Market Mechanisms in a Post-2012 Climate Change Agreement' (International Institute for Sustainable Development) May 2009, 4.

4 Elizabeth Aldrich, 'The Importance of a Clearly DeŖned Policy Goal for AAU Trading' (2010) 16 Joint Implementation Quarterly, 12.

Until now the CDM projects have been mainly regarding hydropower, biomass energy, wind energy projects and energy efficiency. The share of the hydropower projects is considerably high with 27%, followed by biomass and wind energy projects with 15% and energy efficiency projects account for 9%. The 2012 projections of the CDM projects demonstrate that the distribution of CERs by projects will be expected to be 17% hydropower, 16 % hydro-pholoro carbon distraction projects, 10% energy efficiency projects, landfill gas and wind power projects 9% each. China is the host country for the majority of CERs issued with 53.6 per cent in total.⁵

To this date, the JI projects have been mostly relating to the following sectors: fugitive 17%, biomass energy 12%, nitrous oxide 10%, wind 10%, landfill gas 9 % and coal-bed methane 9 %.⁶

The first commitment period of the KP began on 1 January 2008 and will end on 31 December 2012. In order the subsequent commitment period to begin on 1 January 2013, amendments to the KP pursuant to its Article 3 paragraph 9, must enter into force on or before that date. However, states have failed to produce a deal for the possible second commitment period both in Copenhagen and in Cancun. While the time is ticking against the climate, there will also be deficiencies in the well functioning of the current market mechanisms of the KP, if a climate deal is not reached in Durban at the end of 2011. Being optimistic, Durban may play a vital role in this respect.

While the time is ticking against the climate, there will also be deficiencies in the well functioning of the current market mechanisms of the KP if a climate deal is not reached in Durban at the end of 2011. Being optimistic Durban may play a vital role in this respect.

5 *ibid* 7.

6 Deborah Murphy and others, (n 1) 5.

In this framework, it is necessary to make an assessment on how the current structures under the flexibility mechanism, might be affected by the so-called possible gap between the first and possible subsequent commitment periods of the KP. It can be said that the absence of a new deal concerning the subsequent commitment periods, the flexibility mechanisms will be affected detrimentally being more realistic their existence will lose its core meaning since they serve as auxiliary tools to the Parties of the KP in meeting their quantified emission limitation and reduction commitments of Annex I Parties.

The assigned amounts of the Parties of the KP is defined in Article 3, paragraph 7 of the KP, only concerning to the first commitment period, thus an Annex I Party shall be considered not to have an assigned amount during the gap period.⁷

When the individual circumstances of the three flexibility mechanisms are analysed it can be said that all three will be affected adversely and it might be said that they might no longer function after the true up period which refers to one hundred days after the for the completion of the expert review process under Article 8 of the KP.

With regards to JI, although the decisions taken by the (Conference of the Parties) COP/CMP relating to the institutional framework of JI are not expressly conditioned on the existence of a commitment period,

---

7 UNFCCC Secretariat, 'Legal Considerations Relating to a Possible Gap Between First and Subsequent Commitment Periods (2010)10.

the absence of commitments under Article 3 could frustrate the purpose of JI, and it would most probably lead to the suspension of activities relating to JI. However, this situation does not necessarily mean that the individual projects related to JI shall be suspended, however the accusation and transfer of Emission Reduction Units (ERUs) would not continue.

When the individual situation of CDM is examined it can be said that, neither the text of the KP, nor the subsequent decisions of COP/CMP explicitly link the CDM to the first commitment period of the KP. The two-fold approach of the CDM under the KP foresees that CDM aims at achieving sustainable development in non-Annex I parties and contributing to the ultimate objective of the Convention, and assisting Parties included in Annex I in achieving compliance with their quantified emission limitation and reduction commitments under Article 3. If the latter is interpreted as a prerequisite under Article 12 of the KP, then serving for the sustainable development in non-Annex I countries would not be enough to fulfil the purpose of the CDM within the framework of the KP. Under the opposite interpretation which does not regard providing assistance to Annex-I countries in meeting their targets under Article 3 of the KP, new CDM project activities would be validated and registered, emission reductions could be verified, and corresponding Certified Emission Reductions (CERs) could be issued. However, an additional decision concerning the modalities and procedures for afforestation and reforestation project activities under the CDM would apply after 31 December 2012 need

With regard to the prospects of the international emissions trading under the KP in the subsequent commitment period the chances are rather weak.

to be taken since they have been connected to first commitment period.⁸

With regard to the prospects of the international emissions trading under the KP in the subsequent commitment period, the chances are rather weak. In the absence of commitments under Article 3, it is unclear whether Parties included in Annex B could participate in emissions trading, transfers between registries also appear unlikely, since the accounting of assigned amounts only provide rules for KP units and transactions that are linked to particular commitment periods.

Apart from an international climate deal, emissions trading schemes may still be utilised as energy and climate policy instruments at national and regional levels.

Apart from an international climate deal, emissions trading schemes may still be utilised as energy and climate policy instruments at national and regional levels. A good example of this is the European Union Emission Trading Scheme (ETS). The EU ETS was initiated with 2003/87/EC Directive, followed by 2004/101 Directive which amend 2003/87/EC Directive to enable member states to allow operators to use credits obtained through Kyoto Mechanisms (CERs and ERUs), then 2008/101/EC came into force amending Directive 2003/87/EC to include aviation from 2012 and finally 2009/29/EC was Directive published amending Directive 2003/87/EC, to improve and extend the EU's emission allowance trading scheme.⁹

Consequently, it can be asserted that international carbon markets and the renewable energy investments

8 UNFCCC (n 6)13.

9 For further information see: http://www.decc.gov.uk/en/content/cms/emissions/eu_ets/legislation/legislation.aspx accessed 08 August 2011.

under the KP mechanisms will be adversely affected in the absence of a global climate deal. However, despite having a limited scope of application, national and regional emission trading schemes will still play a vital role in this respect.

